Dotazníkové šetření mezi válečnými uprchlíky z Ukrajiny v Česku se zaměřením na jejich ekonomickou aktivitu, znalost českého jazyka a možný návrat

Dušan Drbohlav, Josef Novotný
Přírodovědecká fakulta UK,
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Výzkumná zpráva projektu „Informační setkání pro uprchlíky z Ukrajiny“

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

1. Úvod a kontext problematiky

2. Zaměření studie

3. Data a metody

4. Výsledky – deskriptivní statistiky

4. 1. Základní sociodemografické, socioekonomické a geografické charakteristiky

4. 2. Sociální vazby

4. 3. Identita/loajalita

4. 4. Ekonomická aktivita

4. 5. Znalost a učení se českému jazyku a znalost dalších jazyků

4. 6. Návrat na Ukrajinu

4. 7. Spokojenost s životem a subjektivní kvalita života v Česku

5. Analýzy vybraných vztahů

5. 1. Ekonomická aktivita respondentů a faktory, které ji ovlivňují

5. 2. Osvojení českého jazyka

5. 3. Plán návratu na Ukrajinu versus setrvání v Česku

5. 4. Respondenti a jejich „čas a prostor“

6. Závěr

Literatura

Přílohy

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

1. Úvod a kontext problematiky

Vojenská agrese Ruska proti Ukrajině, zahájená 24. února 2022, dala do pohybu výjimečnou a do té doby v Evropě po druhé světové válce nevídanou vlnu válečných uprchlíků. Ti začali masivně opouštět Ukrajinu – skutečné i potenciální válečné zóny – především do zemí Evropské unie (zejména těch geograficky bližších). Příliv byl také poměrně silný i do dalších „třetích zemí“, jako je Rusko, Moldavsko, v menší míře pak také např. Velká Británii nebo Turecko. Mimořádnou dynamiku vývoje výstižně charakterizuje zpráva OECD (2022), která udává, že zatímco 3 miliony syrských uprchlíků přišlo do Evropy v průběhu tří let, hranice 3 milionů uprchlíků z Ukrajiny byla po napadení Ukrajiny Ruskem dosažena za méně než tři týdny. Na konci dubna již bylo mimo Ukrajinu registrováno více než 5 milionů uprchlíků a dalších 8 milionů bylo podle odhadů vymístěno uvnitř samotné Ukrajiny (OECD 2022). K 10. 1. 2023 počet válečných uprchlíků mimo hranice Ukrajiny stoupl na téměř 8 milionů (7,968 mil.), přičemž nejvyšší absolutní počty v Evropě k tomuto datu registrovalo Polsko (1,563 mil.), Německo (1,021 mil.), Česko (0,478 mil.), Itálie (0,168 mil.), Španělsko (0,161 mil.), Bulharsko (0,151 mil.), Velká Británie (0,155 mil.), Francie (0,118 mil.) a také Moldavsko (0,102). Ještě další země registrovali kolem 100 tis válečných uprchlíků z Ukrajiny – Rumunsko, Slovensko, dále Rakousko 91 tisíc, Nizozemsko 85 tisíc, Švýcarsko 77 tisíc, Litva 73 tisíc a Irsko 71 tisíc. (viz data UNHCR - https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine). Z dalších cílových zemí jmenujme důležité Rusko (2,8 mil. – viz UNHCR výše) nebo např. mimoevropské USA a Kanada. V relativním srovnání je dlouhodobě zemí s nejvyšším počtem uprchlíků z Ukrajiny na jednoho obyvatele Česko. Je nutno poznamenat, že počty registrovaných uprchlíků se neshodují s počty aktuálně v zemi přítomných. Situace je dynamická, ukrajinští uprchlíci se jednak podle vývoje situace vracejí domů na Ukrajinu nebo cirkulují či se posouvají do jiné další cílové země. Statistika těchto pohybů je velmi nedokonalá či vůbec neexistuje. Odhaduje se, že v Česku nyní ze zmíněných 478 tisíc registrovaných ukrajinských uprchlíku fakticky pobývá cca 300 tisíc.

Takovýto masivní příliv válečných uprchlíků vyvolal v Evropské unii potřebu rychlé a společné reakce, což vedlo Evropskou komisi k aktivaci Směrnice Rady 2001/55/ES z roku 2001 o dočasné ochraně a udělení tohoto statusu ukrajinským uprchlíkům (v drtivé většině zemí EU) či jiného statusu s podobnou funkcí. Právě status dočasné ochrany umožňuje rychle a jednoduše ukrajinským uprchlíkům získat důstojnější postavení ve společnosti cílové země,

umožňuje vstup na trh práce, pomoc v zajištění ubytování, vstup do sociálního, vzdělávacího a zdravotnického systému. Přestože tato pravidla umožnila ochranu, humanitární pomoc a první integrační kroky postižené populaci ukrajinských uprchlíků, masivnost dané vlny v krátkém časovém rozpětí a nezkušenost s řízením a prováděním pomoci na tomto poli postavila před mnoho zemí – zejména těch „méně zkušených“ a s velmi vysokými počty uprchlíků (tedy včetně Česka) – mnoho výzev a řadu problémů: od nastavení a schválení závazných dokumentů, přes organizační a manažerské vedení, statistickou evidenci, finanční zajištění, až po konkrétní realizaci mnoha dílčích úkolů doslova po celé zemi.

Česko, jak již bylo výše naznačeno, patří k zemím nejvíce zasaženým ukrajinskou uprchlickou vlnou. Je nutno vyzdvihnout operativnost vlády a poměrně rychlou a efektivní pomoc uprchlíkům. K tomu také dopomohlo přijetí zákona Lex Ukrajina I a jeho novelizace (II-IV), které upřesňují fungování statusu dočasné ochrany, jasně formulují podmínky, které stát nabízí a které mohou ukrajinští uprchlíci využít, ale též jejich povinnosti. Státní instituce by sami ve zvládnutí krizové situace neuspěly. Důležitou a možná i klíčovou roli v celkem úspěšném zvládání přílivu ukrajinských uprchlíků v Česku hraje nevládní sektor, resp. občané a občanská společnost. Solidarita občanů Česka ústící do různorodých forem pomoci (finanční, morální, materiální a humanitární, organizační, poskytnutí ubytování, poradenství atd.) byla zejména na počátku nezměrná, stále pokračuje a je i oporou pro další vstřícné kroky vlády. Přestože se podařilo tuto uprchlickou vlnu Česku poměrně dobře zvládnout, problémy existovaly a existují – např. v organizaci řízení veškerých aktivit pomoci uprchlíků, v komunikaci a sdílení důležitých informací, v digitalizaci a harmonizaci příslušných dat a databází, ve statistikách příchozích, v přílišné koncentraci, resp. redistribuci uprchlíků po českých regionech, v mezinárodní spolupráci, v nostrifikaci vzdělání a profesí uprchlíků, v řešení situace nezletilých uprchlíků bez doprovodu, v plánování prioritních aktivit k financování atd.

Česko ve srovnání s mnoha jinými zeměmi Evropské unie postrádá bohatší zkušenost s přijetím a integrací početných skupin uprchlíků. V novodobé historii (po roce 1989) ale úspěšně zvládlo početnější vlny válečných uprchlíků (byť v nesrovnatelně nižších počtech než nyní), zejména při krizích v Kosovu či ruském Čečensku (především koncem minulého a počátkem tohoto století). Mnohem větší zkušenost má však s integrací pracovních migrantů nebo „rodinné migrace“. Váleční uprchlíci však představují speciální skupinu, která vyžaduje

specifický přístup. Jejich odchod z rodné země byl v drtivé většině případů nedobrovolný, mnohdy postrádají finanční prostředky a jsou často psychicky těžce postiženi dopady války, včetně úmrtí rodinných příslušníků, ztráty obydlí, majetku, sociálních sítí atd. Pro jakékoliv smysluplné a efektivní řízení pomoci a integrace této skupiny je mimo jiné nezbytná spolehlivá statistika počtů uprchlíků, poznání jejich hlavních charakteristik, situace, postojů, preferencí, potřeb, ale i bariér integrace a strategií chování.

Toto šetření obohacuje zatím nepočetnou řadu výzkumů, které mapují situaci ukrajinských válečných uprchlíků v Česku. Z předchozích snah tohoto typu jmenujme zejména studii Ministerstva práce a sociálních věcí z června 2022 (Klimešová, Šatava, Ondruška 2022). Ta je založena na online dotazníkovém šetření mezi 50 236 uprchlíky, kteří žádali o humanitární dávku. Ač ve statistickém smyslu nebyl tento výzkum reprezentativní a byl zatížen určitými chybami, uvádí se, že po testování vypovídací hodnoty data věrně reprezentují celou uprchlickou populaci uprchlíků v České republice (Klimešová, Šatava, Ondruška 2022). Na tento výzkum navazují panelová šetření agentury PAQ, která ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR postupně mapují jednotlivé oblasti integrace dané uprchlické skupiny Ukrajinců – zejména práci, bydlení, vzdělávání, fyzické a psychické zdraví (viz zejména Kavanová, Prokop, Škvrňák, Levinský 2022, Kavanová, Prokop, Bicanová, Kunc 2022, Prokop, Bicanová, Levinský, Kment 2022, Prokop, Kavanová, Škvrňák, Kunc, Gargulák, Levinský, Bicanová 2023, Kavanová, Prokop, Škvrňák, Levinský, 2022, Kavanová, Prokop, Škvrňák, Levinský 2022).

Panel je vždy tvořen 1 300 – 1 700 respondenty, kteří souhlasili se zařazením do panelu. Výzkum probíhá online formou, je anonymní a honorovaný. „Je reprezentativní z hlediska kraje bydliště v rámci České republiky, kombinace věku a pohlaví respondentů v rámci krajů a z hlediska vzdělání na úrovni ČR (hrubě odpovídá statistikám MPSV o příjemcích humanitární dávky)“; data jsou kombinací náhodného stratifikovaného výběru s následným dovažováním. Specifickou ukázkou výzkumu je potom studie romských uprchlíků (Kment, Kořínek, Gargulák, Korbel, 2022). Mimo výzkumné úsilí zaměřené na vlastní uprchlíky lze zmínit např. výzkum postojů české veřejnosti k přijímání ukrajinských uprchlíků – Červenka 2022a, b, nebo studii českých zaměstnavatelů, kteří hodnotí danou uprchlickou vlnu (Coufalová, Fumarco, Mikula 2022).

2. Zaměření studie

Tato výzkumná zpráva prezentuje první vyhodnocení poznatků získaných prostřednictvím vlastního dotazníkového šetření mezi 1 037 ukrajinskými uprchlíky v Česku. Kromě zjištění vybraných základních sociodemografických, socioekonomických a geografických charakteristik se soustředí na tři klíčová témata: pracovní uplatnění, znalost a učení se českému jazyku a problematiku návratu z Česka zpět na Ukrajinu.

Ekonomická aktivita v cílové zemi stejně jako znalost jazyka cílové země vstupují v různých podobách jako jedny z nejdůležitějších domén integrace cizinců do majoritní společnosti (viz např. Gordon 1964, Esser 2000, Heckmann, Bosswick 2006). V našem případě však ještě nejde o integraci – od příchodu uběhla zatím krátká doba, a tak jde spíše o zmapování jakéhosi potenciálu a prvních kroků v začleňování se do české společnosti. Zjištění plánů a preferencí vzhledem k návratu zpět na Ukrajinu a studium faktorů, které tyto preference ovlivňují, potom přináší další klíčové informace. Do značné míry předurčuje to, zda uprchlík investuje do počínající integrace síly a prostředky, ale i to, zda má také stát intenzivně a plnohodnotně investovat do jedince ve smyslu jeho zapojení do dlouhodobějších integračních programů. V opačném případě může jen vyčkávat na to, až přijde doba, kdy se vrátí, případně posune do jiné země. Dále se zde také dotýkáme problematiky sociálních sítí a identity/loajality ve vztahu k domovu a zdrojové zemi, což jsou rovněž významné aspekty migračních a integračních procesů (např. Massey et al. 1998 nebo Bosswick, Heckmann 2006).

V dotazníku jsou také v příslušných tematických blocích (pracovní uplatnění, jazykové dovednosti a problematika návratu na Ukrajinu) použity otázky zkoumající postoje, subjektivní normu a vnímanou kontrolu, což ve spojitosti se záměry a skutečným chováním umožňuje využít teorii plánovaného chování, pomocí níž je možno také predikovat skutečné chování do budoucna (Ajzen, 1991, Novotný, Feřtrová, Jungwiertová 2020). Náležité testování teoreticky podloženého modelu však přesahuje hlavní cíle této výzkumné zprávy. Proto zde jsou z těchto částí využity pouze vybrané dílčí výsledky, bez jejich podrobnějšího vztažení k danému teoretickému konceptu. Obdobně zde není využita analýza osobnostních rysů, jejichž zjišťování bylo také součástí dotazníkového šetření. I zde jde o problematiku, která vyžaduje rozsáhlejší diskusi a doplňující analýzy, tzn. samostatné zpracování.

Zpráva má následující strukturu: níže následuje část věnovaná datům a metodám, pak je zařazen oddíl popisně prezentující základní poznatky o sociodemografické, socioekonomické a geografické charakteristiky respondentů, jejich sociální vazbách, identitě/loajalitě, ekonomické aktivitě, znalost a učení se českému jazyku a znalost dalších jazyků, spokojenost a kvalitu života a návrat na Ukrajinu. V další části jsou představeny vybrané důležité vztahy s důrazem na zjištění faktorů, které podle výsledků ovlivňují tři stěžejní zkoumané aspekty – ekonomickou aktivitu uprchlíků, jejich znalost a učení se češtině, a preference návratu na Ukrajinu. Doplněk ještě tvoří prezentace poznatků o faktorech, které souvisí s časovými a prostorovými aspekty přesunu uprchlíků z Ukrajiny do Česka. Zpráva končí krátkými závěry a výzvami, seznamem literatury a dvěma přílohami, obsahujícími většinu tabulek a poté dvou verzí dotazníku – ukrajinské a ruské.

3. Data a metody

Výběr respondentů pro provedené dotazníkové šetření byl účelový, cílený pouze na ukrajinské válečně uprchlíky – držitele statusu dočasné ochrany, s určitou snahou získat heterogenní výzkumný vzorek (zejména z hlediska pohlaví, věku, vzdělání a místa pobytu v Česku). Do výzkumného vzorku (celkem N= 1037) vstoupilo také 126 respondentů, kteří přišli do Česka před ruskou agresí, před březnem 2022. Z toho však většina v únoru 2022 (81) a lednu 2022 (15), tedy již v období bojů nebo těsně před ruskou agresí. 30 respondentů přišlo dříve než v roce 2022 – nevíme však v jakém měsíci a roce a 24 respondentů dobu příchodu neuvedlo. Dotazníkové šetření bylo zaštítěno a organizačně zajištěno pracovníky nevládní organizace Slovo 21 z. s. Sběr dat probíhal prostřednictvím papírových dotazníků, které byly k dispozici v ukrajinštině a ruštině. Data byla sbírána od července do října 2022 po různých regionech celého Česka a měl tři základní formy: 1) Slovo 21 z. s. přizvalo ke spolupráci pracovníky integračních center pro cizince, která se nacházejí v každém kraji. Tito pracovníci mají nejlepší přehled o uprchlících daného regionu. Sběr dat probíhal dvojím způsobem – jednak v kanceláři center, kam jednotliví uprchlíci přicházeli a dotazník vyplnili, anebo ve vytipovaných ubytovacích zařízeních, kam zajeli přímo pracovníci integračního centra. Nutno podotknout, že tito pracovníci jsou často ukrajinského původu, a proto mohli s potenciálními i reálnými respondenty snadno komunikovat v jejich rodném jazyce. 2) Další variantou sběru dat bylo využití zaškolených lektorů Slova 21, kteří do regionů jezdili v rámci projektu Slova 21 „Informační setkání pro uprchlíky z Ukrajiny“. Tato setkání trvala až dvě hodiny a sběr dat probíhal po jejich ukončení. Lektoři mluví ukrajinsky nebo rusky, tudíž opět nebyl žádný komunikační problém. 3) Poslední formou sběru dat byla spolupráce s pražskými městskými částmi, kde sociální pracovníci pomohli uspořádat setkání uprchlíků ve větších ubytovacích zařízeních. V některých případech byly přítomny sociální pracovnice původem z Ukrajiny, což opět zaručovalo bezproblémovou komunikaci. Když tomu tak nebylo, účastnila se sběru dat zaměstnankyně Slova 21, která je původem z Ukrajiny.

Rozsah dotazníku byl omezený, když obsahoval 65 otázek (viz Příloha II). Větší část z nich měla charakter uzavřených otázek, ale zahrnuty byly i některé polouzavřené a otevřené otázky. Podle plánu jde pouze o první část výzkumu, který by měl dále pokračovat dalšími koly navazujících šetření s cílem provést longitudinální výzkum. Teprve opakované kontaktování (vybraných) respondentů umožní náležité vyhodnocení vývoje integrace

ukrajinských uprchlíků. Umožní také konfrontaci zde zjišťovaných preferencí (ne)návratu s jejich skutečným migračním chováním v budoucnosti. V tomto smyslu je třeba chápat výsledky prezentované v této zprávě jako první dílčí výstup

Návrh tohoto výzkumu byl schválen institucionální komisí Přírodovědecké fakulty UK pro etiku výzkumu (souhlas číslo 25/2022). Navržen byl autory této zprávy, kteří též dodali organizační instrukce dalším zapojeným spolupracovníkům. V instrukcích byl popsán cíl šetření a upozornění, že pracovníci nemají lidem s odpověďmi na otázky pomáhat, ale pouze jim vysvětlit, co otázka znamená. Pracovníci dále upozorňovali na anonymitu dotazníku, ale také současně na možnost zanechání kontaktu (mailové adresy nebo telefonního čísla), jakožto souhlasu k možnému zapojení se do dalších kol šetření. E-mailovou adresu poskytlo 42 %, české telefonní číslo 56 % a ukrajinské telefonní číslo 61 % respondentů; 15 % respondentů nedalo na sebe žádný kontakt. Respondentům byla za participaci ve výzkumu na místě vyplacena domluvená odměna ve výši 100 Kč na osobu, resp. dotazník.

Po vyplnění dotazníků[1] byla kontrolována jejich úplnost a částečně i logická konzistence. Zpracování dat pro tuto výzkumnou zprávu spočívalo v prvotním vyhodnocení deskriptivních statistik podstatných otázek. Dále byly analyzovány dvojrozměrné statistické vztahy a vybrané z těchto vztahů pak dále testovány metodami vícerozměrné statistiky (většinou prostřednictvím binární logistické regrese). Z důvodu množství těchto analýz a délky a srozumitelnosti této zprávy, zde nejsou všechny výsledky podrobně dokumentovány. Jsou popsány textem a v některých případech ilustrovány tabulkami a obrázky.

Ač byla snaha dodržet pravidla správného provedení výzkumu a odpovědného sběru dat, je třeba konstatovat některá omezení, která je třeba mít na paměti při intepretaci výsledků. Způsob výběru nezaručuje vzorek, který by byl plně reprezentativní pro populaci ukrajinských válečných uprchlíků v Česku (jejíž rozsah a charakteristiky – včetně územní distribuce – ovšem nejsou spolehlivě zdokumentovány). To omezuje možná zobecnění poznatků o popisných charakteristikách zkoumaného souboru, nicméně neznemožňuje analýzu a eventuální zobecnění identifikovaných vztahů mezi sledovanými proměnnými, zejm. pak těch robustních. Další problém se objevil v souvislosti s komplikovaným zněním nebo nejasnou formulací některých otázek v jejich překladech do ukrajinštiny a ruštiny (např.

[1] 86 % dotazníků bylo vyplněno v ukrajinštině, 11 % v ruštině, 2 % v češtině a zbytek v kombinaci ukrajinštiny a ruštiny.

otázky 1.12.). Dotazník byl také často vyplňován v době, kdy mohl být respondent již unaven, což mohlo ovlivnit kvalitu zanášených informací. V případě uzavřených otázek se většinou podíl chybějících opovědí pohybuje do jednoho procenta velikosti soboru (v několika málo případech do dvou procent). Výjimkou jsou citlivější, resp. složitější otázky, na vnímanou oddanost/loajalitu respondentů k své domovské obci, regionu a zemi (otázky v bloku 1.15.), kde odpovídaly podíly nevyplněných odpovědí dvěma (otázka na obec), pěti (region), resp. deseti (země) procentům celého souboru. Přes tyto problémy jsme přesvědčeni, že získaný datový soubor poskytuje smysluplné a cenné informace, obohacující poznání o válečných ukrajinských uprchlících pobývajících nyní v Česku.

4. Výsledky – deskriptivní statistiky

4. 1. Základní sociodemografické, socioekonomické a geografické charakteristiky

Ve výzkumném vzorku dominují ženy (84 %) nad muži (16 %) (viz tab. 1 – PŘÍLOHA I[2]). Potvrzuje se tak již známý fakt, který byl již mnohokráte doložen (viz výzkum MPSV ČR 2022 a šetření agentury PAQ 2022). Z Ukrajiny utíkají především ženy s dětmi, zatímco muži většinou zůstávají.

Průměrný věk respondentů byl 40 let (tab. 2), přičemž nejstaršímu respondentovi[3] bylo 83 a nejmladšímu 14; mladších 18 let bylo pouze 18 respondentů. Z obrázku 1 je patrné výraznější zastoupení respondentů ve věku kolem 18-19 let (vedlejší vrchol distribuce) a zejména pak mezi 33 až 42 lety (hlavní vrchol). Průměrný věk mužů a žen se liší minimálně – u mužů je průměr 40,2 (s větším rozptylem než u žen) a u žen 40,5 (viz obrázek 1 a tab. 3). Obrázek 2 demonstruje významnou převahu žen ve výzkumném vzorku i „plošší" charakter věkového rozložení mužů (s výjimkou těch nejmladších) ve srovnání se ženami, kde výrazněji dominují věkové skupiny mladšího středního věku.

Obr. 1 (ot. 1.2.) Věková struktura souboru respondentů

[2] Příloha I obsahuje s jedinou výjimkou (tab. 7) všechny tabulky, na které je v textu prvé části odkazováno.
[3] V textu jsou dle zvyklostí užívány pojmy respondent a respondenti v mužském rodě, přestože jde ve velké většině (84 %) o respondentky.

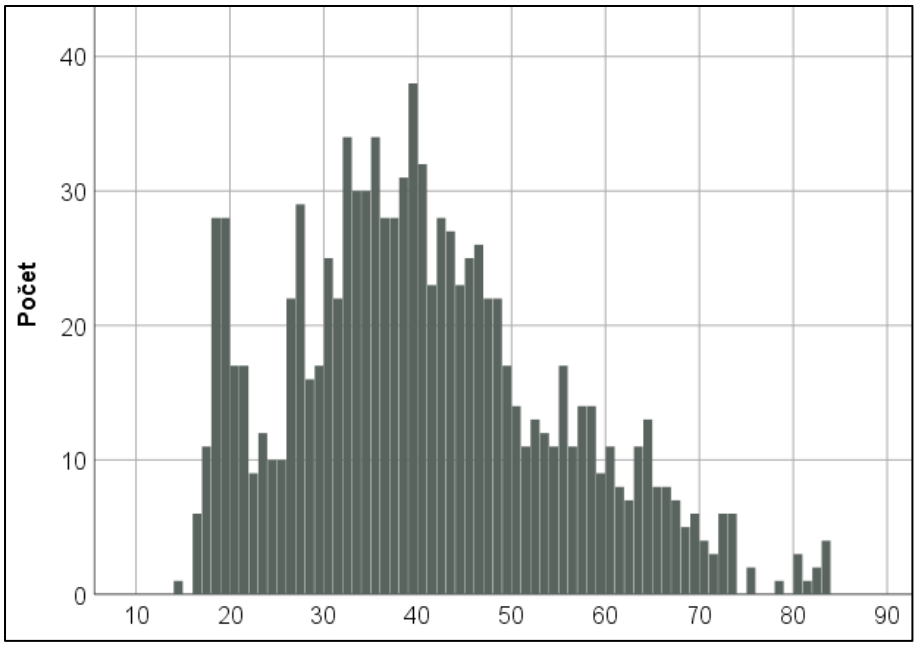

Obr. 2 (ot. 1.1., 1.2.) Věk v závislosti na pohlaví

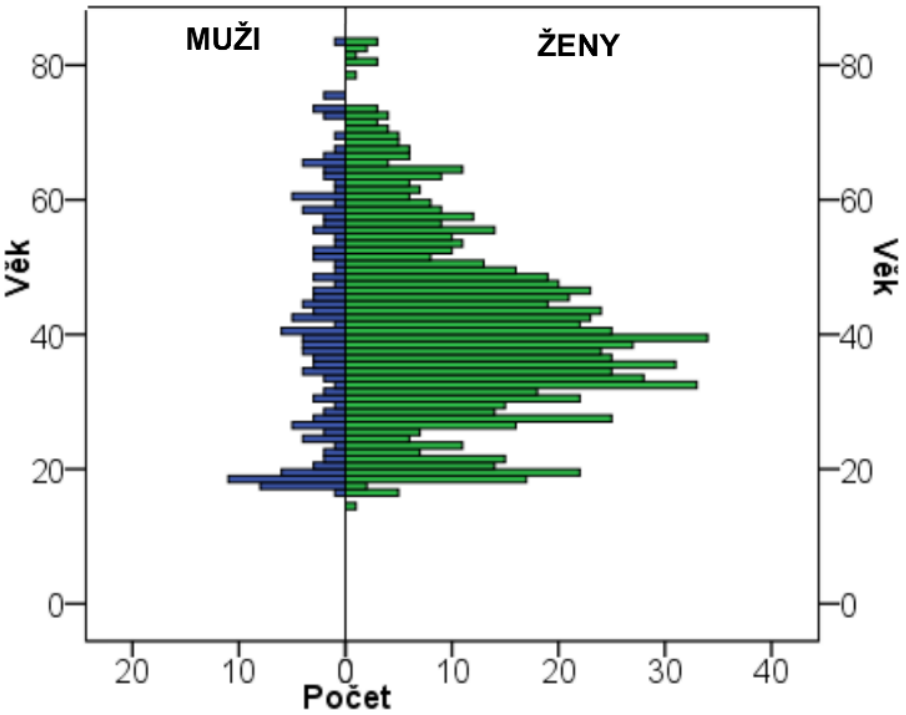

V tabulce 4 a 5 jsou udány okresy sběru dat a aktuálního bydliště respondentů. Mezi oběma údaji samozřejmě existuje úzká spojitost. V Praze bylo sebráno 34 % dotazníků, následovaly okresy Ústí na Labem (12 %), Brno-venkov (10 %), Pardubice (téměř 10 %) a Brno (8 %),

s odstupem pak Trutnov (5 %), Plzeň-sever (5 %), Jihlava (4 %) a dalších 11 okresů s nižším zastoupením (viz tab. 4.). Rozložení podle okresu bydliště respondentů je podobné (viz tab. 5).

Výzkumný vzorek respondentů pochází z různých oblastí Ukrajiny. Největší zastoupení mají respondenti z Charkovské (16 %), Doněcké (10 %), Dněpropetrovské oblasti (9 %) a Kyjeva (9 %) (viz tab. 6).

Všechny čtyři ukrajinské makroregiony mají mezi respondenty důležité zastoupení, přičemž dominují Jižní a Východní, zatímco nejméně respondentů pochází z regionu Západ (tab. 7). Zdá se proto, že dané prostorové rozložení zhruba reflektuje reálné ohrožení života civilních obyvatel tak, jak jsou regiony blízko, resp. vzdálené od bojových zón. Vhodné je také poznamenat, že otázka zjišťovala poslední dlouhodobé bydliště před odchodem do Česka.

Tab. 7 Místo bydliště na Ukrajině před příchodem do Česka podle čtyř ukrajinských makroregionů

	Počet	**Podíl (%)**
Střední Ukrajina	262	25,3
Východní Ukrajina	303	29,2
Jižní Ukrajina	307	29,6
Západní Ukrajina	159	15,3
Nezjištěno	6	0,6
Celkem	1037	100

Ve výzkumném vzorku převažují vdané/ženatí (48 %), svobodných je 24 %, rozvedených 16 % a ovdovělých 7 %. S partnerem/partnerkou žije 5 % respondentů (viz tab. 8).

Vysokoškolské vzdělání deklarovalo 37 % respondentů, vyšší odbornou školu ukončilo 15 % a 26 % pak střední školu s maturitou (tab. 9). I přes částečně odlišný vzdělávací systém a otázky kvality škol, jde evidentně o poměrně velmi vzdělaný vzorek populace.

Před vypuknutím válečného konfliktu bylo na Ukrajině zaměstnáno 51 % respondentů, 11 % představovali důchodci, 10 % bylo nezaměstnaných, 8 % podnikalo, 7 % byly matky (či otcové) na rodičovské dovolené, 6 % bylo v domácnosti a 5 % studovalo na vysoké škole,

další 3 % na škole střední (viz tab. 10). Shrneme-li, celkem 59 % se plně věnovalo ekonomické aktivitě – práci či podnikání.

Nyní je v Česku z výzkumného vzorku zaměstnáno 30 % respondentů a pouhé 1 % podniká, zatímco 51 % je nezaměstnaných. Status důchodce uvedlo 7 %, na mateřské/rodičovské pobývá 5 % a v domácnosti zůstává 1 % respondentů. Vysokoškolští studenti představují 3 % a středoškolští 1 % (viz tab. 11). Při obtížnosti rychlého nalezení dobré pozice na českém trhu práce (problémy zejména s prvotní orientací v neznámém prostředí, se znalostí češtiny a nostrifikací vzdělání a profese) a při nutnosti navíc postarat se často o dítě či děti (podíl dětí v doprovodu alespoň jednoho z rodičů je v uprchlické populaci poměrně velmi vysoký – viz níže), je významný propad v kategorii zaměstnanců i podnikatelů a naopak nárůst u nezaměstnaných poměrně logický. Přechodům v socioekonomickém statusu – Ukrajina versus Česko – se dále podrobněji věnujeme v druhé části výzkumné zprávy.

Většina respondentů výzkumného vzorku zhodnotila svoji životní úroveň v období před únorem 2022 ve srovnání s tehdejší úrovní na Ukrajině jako průměrnou (71 %). Stejný podíl pak vyjádřil úroveň podprůměrnou i nadprůměrnou (12 – 13 %). Podíly obou krajních skupin (nejnižší a nejvyšší úroveň) pak byly marginální (viz tab. 12).

Důležitým parametrem je datum příjezdu respondentů do Česka. To může díky posunům ve válečném konfliktu signalizovat významné změny životních podmínek na Ukrajině, tak rovněž předurčuje čas, ve kterém je více nebo méně možné úspěšně uskutečnit nebo uskutečňovat určité integrační kroky. 40 % respondentů dorazilo do Česka v březnu 2022 – tedy těsně po vpádu ruských agresorů na Ukrajinu, dalších 14 % přišlo v dubnu (viz tab. 13). V dalších měsících byly počty již vždy pod hladinou 10 %. Stejně tak velmi malý počet respondentů (3 %) deklaroval příchod dříve než v roce 2022. Další aspekty ve vazbě na dobu příchodu respondentů, jejich regiony původu případně další charakteristiky uvádíme ve druhé části zprávy.

4. 2. Sociální vazby

Cca dvě třetiny z respondentů mají v Česku 1-3 blízké rodinné příslušníky (manžel/manželka, děti, vnuci, rodiče, tchýně/tchán, prarodiče, sourozenci). Rozdělení je velmi podobné, kolem

20 % a klesá od 3 přes 2 až k jednomu příbuznému (tab. 14[4]). Naopak 9 % respondentů uvedlo, že nemá nyní v Česku žádného blízkého příbuzného a 12 % má 4 příbuzné v Česku. Větší počet příbuzných je potom již spíše malý či výjimečný.

36 % respondentů nemá mezi v Česku nyní pobývajícími příbuznými děti, 34 % má takové jedno dítě a 24 % dvě děti. Dokládá to již dříve zmíněný fakt, že z důvodu ohrožení válečnou situací, z obavy o zdraví a život, do Česka z Ukrajiny přišly zejména matky se svým jedním nebo dvěma dětmi, zatímco muži – manželé/partneři, zůstali bránit zemi. Více než dvě děti již má s sebou v Česku pouze 7 % respondentů (tab. 15).

Ve výzkumném vzorku více než polovina (52 %) respondentů nemá nyní v Česku děti mladší 15 let. Naopak 27 % má jedno takové dítě a 16 % dvě děti mladší 15 let. Tři takové děti deklarovala ještě 3 % respondentů (tab. 16).

Pouze 7 % respondentů již nemá na Ukrajině žádné blízké příbuzné (viz definice v názvu tab. 14). Naopak cca pětina (21 %) uvádí 10 takových příbuzných a dohromady cca polovina dalších má na Ukrajině 1–4 blízké příbuzné v přibližně stejných podílech 10–15 % – blíže viz tab. 17. Dalších 9 % uvádí 5 příbuzných. U více než 5 příbuzných, vyjma oněch deseti, podíly již výrazně klesají (tab. 17).

Počty blízkých rodinných příslušníků v jiné zemi Evropské unie (kromě Česka) jsou již výrazně nižší (tab. 18). 37 % respondentů nemá nyní žádného blízkého příbuzného v jiné zemi Evropské unie, 7 % tam má jednoho, 6 % dva a 4 % tři blízké příbuzné. 40 % respondentů však na tuto otázku neodpovědělo – většina z nich pravděpodobně spadá do prvně zmíněné kategorie bez příbuzných v jiné zemi Evropské unie

Pokud se ptáme na blízké rodinné příslušníky jinde ve světě (mimo Evropskou unii), jsou uváděné počty ještě nižší. 43 % nemá žádného takového příbuzného, 5 % jednoho, 3 % dva a 2 % tři. U 4 a více již počty nepřekračují cca 1 %. Vysoký počet respondentů (44 %) však na otázku nedalo žádnou odpověď, přičemž drtivá většina z nich pravděpodobně opět spadá do kategorie respondentů bez příbuzných v dalších zemích mimo Evropskou unii (tab. 19).

[4] U následujících 3 podotázek na to, kolik má respondent rodinných příslušníků v Česku, se objevil problém ve vyplňování. Někdy patrně respondenti nezapočítávali děti uvedené v druhé a třetí podotázce do celkového počtu v první podotázce. Obdobně, děti do 15 let (třetí podotázka) byly někdy započteny do celkového počtu dětí (druhá podotázka) a někdy ne. Kde bylo možno, byly logicky zřejmé chyby opraveny, nicméně jinde mohlo dojít ke zkreslení.

I v případě ukrajinských válečných uprchlíků se potvrdila důležitost sociálních sítí. Více než polovina z respondentů (54 %) již měla před svým příchodem do Česka kontakt na někoho v Česku – u 19 % to byli rodinní příslušníci, u 24 % přátelé a známí z Ukrajiny a u 12 % přátelé a známí z Česka. Naopak 46 % nemělo, resp. neznalo před svým příchodem v cílové zemi Česku nikoho (viz tab. 20).

Výše uvedení nositelé kontaktů v Česku „trochu pomohli" u 21 % respondentů, zatímco u cca jedné třetiny (36 %) „pomohli velmi". U 7 % pomohli minimálně nebo vůbec (tab. 21) 37 % respondentů uvedlo, že před příchodem do Česka zde žádný kontakt nemělo. To je částečně odlišné číslo ve srovnání s tím, jež bylo udáno v odpovědi na otázku č. 20.

V tab. 22 je prezentován vztah mezi typem kontaktu (podle nositele) v Česku před příchodem a úrovní pomoci. Ukazuje se jednak „funkčnost" pomoci u všech typů nositelů kontaktů v cílové zemi – příbuzných, přátel z Ukrajiny i přátel v Česku, na druhé straně se vyjevují i občasné nekonzistence v odpovědích na tyto dvě otázky.

4. 3. Identita/loajalita

V dalších třech otázkách zkoumáme teritoriální identitu, resp. oddanost (či loajalitu) na třech měřítkových úrovních na Ukrajině – vůči obci/městu, regionu a státu (tab. 23–25)[5]. Vystupuje poměrně silná oddanost na všech třech regionálně hierarchických řádech. Rozdíly jsou velmi malé mezi pociťovanou oddaností obci a regionu (88–89 % uvedlo svoji loajalitu), zatímco o něco méně četná (79 %) byla uváděná oddanost státu. Zde se navíc objevilo o poznání více chybějících odpovědí (10 %).

4. 4. Ekonomická aktivita

Zatímco 17 % respondentů nevykonávalo před odchodem do Česka žádnou práci, ostatní byli na Ukrajině zapojeni do mnoha různých pracovních činnosti, přičemž nejpočetnější tvořila skupina „na přepážce, v recepci" (11 %), další byli „netechničtí odborní pracovníci

[5] Asistentky při distribuování dotazníku někde zaznamenávaly určité problémy s pochopením významu těchto otázek

s kvalifikací“ (10 %) a další skupina shlukovala lékaře, právníky, učitele apod. (10 %)[6]; „pracovníci ve službách“ dosáhli 7 %. Všechny další pracovní aktivity již nepřesáhly 5% hladinu (viz tab. 26).

V základním rozložení vedou nepracující – 67 % versus pracující 32 %. V užší specifikaci „nepracujících“ - 44 % respondentů uvedlo, že nyní práci nemají, nicméně se snaží pracovní uplatnění nalézt, zatímco dalších 23 % také práci nemají a v dohledné době ani pracovní uplatnění neplánují. Mezi těmi, co práci mají – 17 % má odpovídající uplatnění a v dohledné době neplánují změnu, 15 % dalších si chce své pracovní uplatnění změnit (viz tab. 27).

54 % (z uvedených odpovědí) deklaruje, že žádnou práci v Česku nevykonávali. Z nabízených typů pracovního uplatnění jasně vykrystalizoval “pomocný nebo nekvalifikovaný pracovník“ (21 %). Dále kromě kategorie „specializované výrobní a řemeslné pozice a opraváři“ (6 %) se všechny ostatní pracovní pozice/činnosti vyskytly v minimálních počtech. Je však nutno připomenout, že od 240 respondentů chybí odpověď. Každopádně při srovnání s vykonávanou pracovní činností na Ukrajině před válečným konfliktem je u respondentů v Česku evidentní výrazný posun „ven z pracovního trhu“ a do nekvalifikovaných pozic (viz tab. 26 a 28).

Ti z respondentů, kdo jsou nyní začleněni do českého trhu práce, mají cca z poloviny 100% pracovní úvazek (45 %); 12 % má úvazek 50 %. Další dílčí pracovní zapojení se tříští do mnoha různých úvazku, kdy žádný již nepřesahuje více než 7 % (viz tab. 29).

V tab. 30 jsou uvedeny příčiny, proč daný jedinec v současné době v Česku nepracuje. 31 % si práci aktivně hledá, ale zatím bez úspěchu, 14 % se stará o rodinu a zajištění domácnosti a na zaměstnání nemá čas, 12 % má „jiné důvody“, a 11 % z respondentů začne pracovat až po splnění nutných kvalifikačních podmínek, které se v současnosti snaží naplnit. 19 % uvádí, že jsou zaměstnáni či podnikají. Toto je nižší číslo, než je uvedeno v tab. 27 (32 %). Plyne to z vyššího počtu těch, co neodpověděli a také patrně z částečně matoucí formulace dané otázky, kdy ji někteří pracující mohli jednoduše ignorovat.

Respondenti se kloní k výroku, že jejich rodina a blízké okolí od nich očekává, že budou v Česku pracovat (souhlasí a spíše souhlasí dohromady 59 %), naopak 37 % s výrokem spíše nesouhlasí nebo nesouhlasí. 19 % vůbec netuší, co odpovědět (tab. 31).

[6] Sebezařazení respondentů do pracovních oblastí bylo relativně často problematické, resp. zatíženo chybami – někde se podařilo data „logicky vyčistit“, jinde problém zůstává. Obdobně též v tab. 28.

S ještě větší vahou se respondenti kloní k tomu, že lidé, přicházející z Ukrajiny do ČR by si zde co nejdříve měli najít práci – souhlasí a spíše souhlasí plné tři čtvrtiny respondentů; 11 % spíše nesouhlasí a nesouhlasí a 14 % vůbec netuší (tab. 32).

64 % souhlasí a spíše souhlasí s tvrzením, že nalézt si odpovídající práci bude/bylo pro respondenta obtížné. 20 % má opačný názor (nesouhlasí a spíše nesouhlasí). 17 % vůbec netuší co odpovědět (viz tab. 33).

4. 5. Znalost a učení se českému jazyku a znalost dalších jazyků

Znalost češtiny není mezi respondenty vůbec vysoká. Pouze 9 % dokáže plynně konverzovat a psát nebo se domluví v běžných situacích a rozumí textu. 26 % dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí. 43 % umí pouze některá slova a fráze a 22 % česky vůbec neumí (tab. 34).

Snahy zlepšit si svoji úroveň znalosti češtiny jsou více patrné než rezignace (tab. 35). 34 % se účastní pravidelných kurzů češtiny, dalších 38 % se snaží naučit česky aktivním samostudiem. 4 % se neučí, protože česky již dostatečně umí. 17 % se studiu češtiny zatím cíleně nevěnují, ale plánují tak činit v budoucnu. 7 % se také studiu češtiny nevěnují s tím, že češtinu nebudou potřebovat. Naznačený spíše optimistický scénář studia češtiny u cca 72 % respondentů je možný konfrontovat s poměrně vysokou úrovní preferencí návratu na Ukrajinu (viz text a analýzy níže). Tento zdánlivý nesoulad naznačuje časovou neurčitost plánů návratu a převažující přesvědčení, že návrat nebude možný v nejbližší době, možná vůbec. Většina respondentů je proto ochotna investovat své úsilí i čas do studia češtiny.

Většina těch, co se (organizovaně nebo samostudiem) učí češtinu, studuje týdně buď 2 hodiny či méně (38 %) nebo 2–5 hodin týdně (28 %). Ještě dalších 10 % věnuje tomuto studiu 5 – 10 hodin týdně. 18 % se neučí vůbec (tab. 36).

Respondenti se stavějí docela pozitivně k výroku: „Lidé v mém okolí ode mě očekávají, že se naučím dobře česky“. 63 % s ním souhlasí a spíše souhlasí, naopak 19 % s ním nesouhlasí a spíše nesouhlasí. 19 % vůbec netuší (tab. 37).

Plných 80 % respondentů souhlasí a spíše souhlasí s výrokem, že „lidé přicházející z Ukrajiny do ČR by se měli co nejdříve naučit česky“. Naopak s tímto tvrzením nesouhlasí a spíše nesouhlasí 10 %, dalších 10 % vůbec netuší, jak odpovědět (tab. 38).

Obtížnost vlastního naučení se dobře češtině přiznává polovina respondentů (souhlasí a spíše souhlasí s daným výrokem – viz tab. 39). Naopak výrok rozporuje 42 % (nesouhlasí a spíše nesouhlasí). 8 % vůbec netuší (tab. 39).

Z výběru překážek pro studium českého jazyka byly respondenty nejvíce reflektovány tyto důvody – nedostatek času (22 %), následoval argument, že se jedinec nepotřebuje cíleně připravovat, že česky se postupně učí nutností každodenní komunikace (15 %) a nedostatek financí pro studium (11 %). 32 % deklarovalo, že žádné výrazné překážky pro cílené studium češtiny nemá (viz tab. 40).

Protože respondenti mohli vybrat dvě překážky pro studium českého jazyka, uvádíme i přehled překážek, uvedených na druhém místě. Nejčetnější vybrané varianty byly – nedostatek financí potřebných pro cílené studium češtiny (25 %), nedostatek možností (např. malá nabídka kurzů v okolí bydliště – 22 %), nedostatek času (19 %) a nedostatek informací o možnostech studia češtiny (15 %). 9 % zde deklarovalo, že žádné překážky nemají (viz tab. 41).

Čtvrtina respondentů vládne anglickým jazykem – 9 % může plynně konverzovat a psát, dalších 16 % se domluví v běžných situacích a rozumí textu. Naopak 14 % nezná vůbec nic, 27 % umí některá slova a fráze a cca třetina (32 %) dá dohromady pár vět a jednodušším větám rozumí (tab. 42).

Z mnoha logických důvodů je znalost ruštiny u respondentů vysoká – 41 % jsou tzv. rodilí mluvčí a dalších 45 % plynně konverzuje a píše (tab. 43).

Znalost němčiny je malá – pouze 2 % plynně konverzuje a píše a další 3 % se domluví v běžných situacích a rozumí textu. Zbytek jazyk v různém stupni neovládá (viz blíže tab. 44).

4. 6. Návrat na Ukrajinu

Na otázku, zda respondenti plánují návrat zpět na Ukrajinu, jakmile to bude možné, odpověděla většina ano – určitě ano 42 % a spíše ano 34 %. 21 % vyjádřilo stanovisko, že spíše ne a 2 % určitě návrat, „jakmile to bude možné“, neplánuje (tab. 45).

Dvě třetiny (67 %) souhlasí a spíše souhlasí s výrokem, že „moje rodina očekává, že jakmile to bude možné, tak se vrátím zpět na Ukrajinu“. Naopak 23 % nesouhlasí a spíše nesouhlasí. 10 % neví (tab. 46).

Tvrzení: „Uprchlíci z Ukrajiny pobývající v ČR by měli mít povinnost vrátit se zpět na Ukrajinu, jakmile to jen bude možné“ již nemá takovou podporu – nesouhlasí a spíše nesouhlasí 51 %, naopak souhlasí a spíše souhlasí 27 %. Poměrně vysoký počet respondentů je nerozhodnuto, netuší, jak na tuto otázku odpovědět (22 %) (tab. 47).

Více respondentů nesouhlasí s výrokem: „Návrat zpět na Ukrajinu, až to bude možné, pro mne bude dosti obtížný“ než souhlasí. Konkrétně 48 % nesouhlasí a spíše souhlasí versus 34 % (souhlasí a spíše souhlasí). 18 % vůbec netuší, jak odpovědět (tab. 48).

4. 7. Spokojenost s životem a subjektivní kvalita života v Česku

I navzdory těžkému osudu, po zhodnocení všech okolností respondenti hodnotí svůj současný život poměrně pozitivně. Na škále 1 – 10 (od vysoce spokojen do vrcholně nespokojen) zvolilo v hodnocení první tři nejpozitivnější stupně (1,2,3) celkem 40 % všech respondentů, cca další čtvrtina vyjádřila své průměrné hodnocení číslicí 5. Naopak tři nejvíce negativní stupně dohromady udalo 9 % respondentů (tab. 49).

Přes všechny strasti spojené s odchodem z Ukrajiny a relativně krátkou zkušeností s pobytem v Česku, stejně jako v předchozí otázce, respondenti hodnotili na škále 1-10 (od vysoce spokojen do vrcholně nespokojen) kvalitu svého života v Česku. Výsledek je velmi podobný hodnocení spokojenosti se současným životem. První tři nejpozitivnější stupně (1,2,3) zvolilo celkem 44 % všech respondentů, cca další pětina (21 %) udala průměrné hodnocení číslicí 5. 8 % respondentů se přiklonilo k jednomu ze tří nejvíce negativních stupňů (tab. 50).

5. Analýzy vybraných vztahů

5. 1. Ekonomická aktivita respondentů a faktory, které ji ovlivňují

Obrázek 3 ukazuje porovnání struktury respondentů z hlediska jejich ekonomického statusu na Ukrajině před odchodem do Česka (otázka 1.7.) a v Česku v době vyplnění dotazníku (otázka 1.8.).

Obr. 3: Ekonomický status respondentů na Ukrajině před odchodem do Česka a v Česku

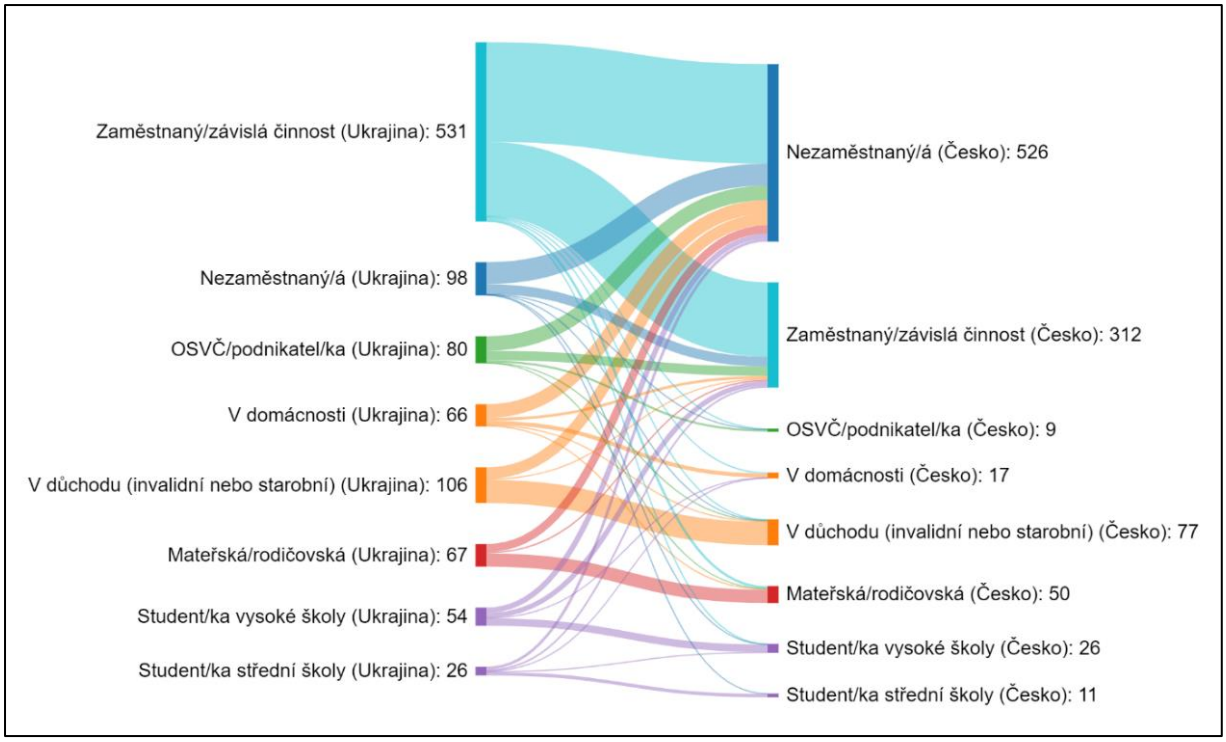

Vedle otázky na ekonomický status (1.8.) obsahoval dotazník i otázku č. 2.3. na pracovní uplatnění. Pomocí každé z těchto dvou otázek je možno nezávisle určit míru zaměstnanosti respondentů, přičemž výsledné hodnoty jsou velmi podobné (31 %, resp. 32 % z celého souboru respondentů). Z množiny potenciálně ekonomicky aktivních (tzn. při neuvážení ekonomicky neaktivních důchodců, žen na mateřské a studentů), je míra zaměstnanosti 38 %.

Otázka 2.3. navíc umožňuje vymezit skupiny zaměstnaných respondentů, kteří jsou spokojeni se svým zaměstnáním a těch, kteří spokojeni nejsou. Také umožňuje odlišit skupiny nezaměstnaných respondentů, kteří hledají zaměstnání od těch, kteří práci v Česku nehledají a ani to v brzké době neplánují. Takové rozčlenění celého vzorku respondentů poskytuje obrázek 4. Ukazuje, že téměř polovina pracujících respondentů je se svým zaměstnáním nespokojena a hledá si jinou práci. Z nezaměstnaných si většina práci aktivně snaží najít (téměř 80 % z nezaměstnaných a 40 % z celého souboru respondentů), zatímco menší část zaměstnání nehledá a pracovat v Česku v nejbližší době neplánuje.

Obr. 4: Zaměstnávaní a nezaměstnaní podle spokojenosti se svou prací a snahy najít práci v Česku

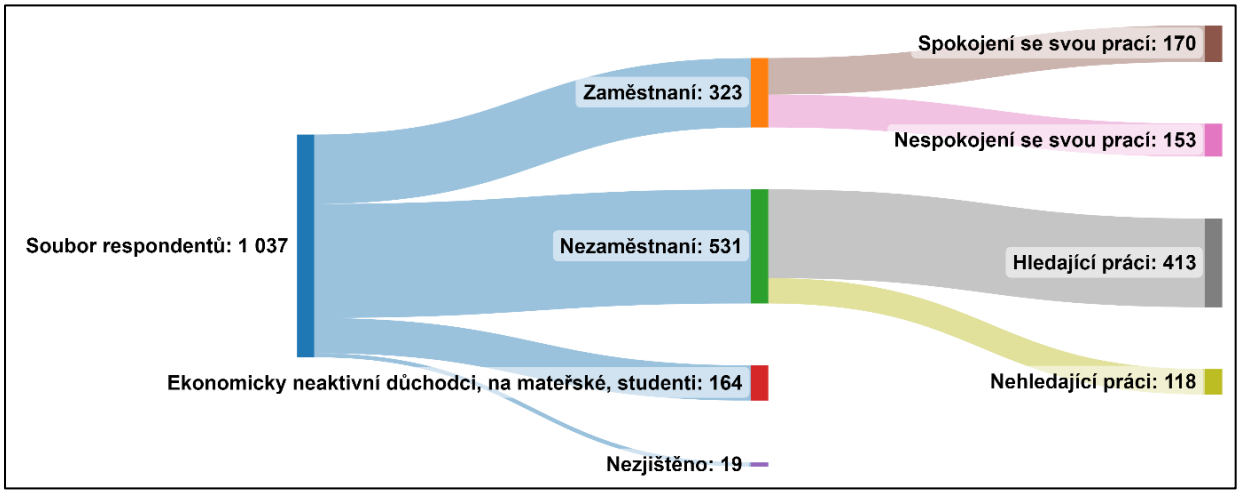

Faktory ovlivňující ekonomickou aktivitu byly zkoumány v rámci souboru 873 respondentů, který neobsahoval ekonomicky neaktivní důchodce, respondenty na mateřské dovolené a studenty. Sledováno bylo, jak se liší skupina 38 % zaměstnaných respondentů od skupiny 62 % nezaměstnaných.

Prokázána byla vyšší zaměstnanost mužů, relativně mladších respondentů a také těch, kteří v Česku nejsou s rodinnými příslušníky.

Významnou roli pro zaměstnanost má dosažené vzdělání. Vyšší zaměstnanosti v Česku dosahují respondenti se středoškolským a vyšším odborným vzděláním a nižší pak vysokoškolsky vzdělaní a ti s nižším středním vzděláním.

Významný faktor, který pozitivně souvisí se zaměstnaností uprchlíků v Česku je to, zda i před odchodem z Ukrajiny pracovali. I v tomto ohledu existovaly významné rozdíly mezi skupinami definovanými na základě dosaženého vzdělání. To ukazuje tabulka 51. Celková míra zaměstnanosti v rámci zkoumaného souboru respondentů byla na Ukrajině o 32 % vyšší než nyní v Česku. Pro podskupinu s nižším středoškolským vzděláním je ale tento rozdíl pouze 12 %, zatímco pro podskupinu s vysokoškolským vzděláním je tento rozdíl 46 %. Tabulka 52 pak podrobněji znázorňuje změnu složení zaměstnaných a nezaměstnaných, ke které došlo v souvislosti s přesunem do Česka. V Česku nyní nemá práci 57 % z těch, kteří na Ukrajině zaměstnáni byli. Naopak 25 % z těch, kteří na Ukrajině práci před odchodem do Česka nemělo, zde nově zaměstnání má. I zde se projevuje již zmíněný vliv dosaženého vzdělání. Zatímco vysokoškolsky vzdělaní jsou relativně více zastoupeni v první skupině, ti s nižším středoškolským vzděláním zase ve skupině „nově“ zaměstnaných.

Tab. 51 Zaměstnanost v Česku a na Ukrajině před odchodem do Česka podle dosaženého vzdělání

	Počet	Podíl zaměstnaných v Česku	Podíl zaměstnaných na Ukrajině před odchodem do Česka	Rozdíl v zaměstnanosti respondentů na Ukrajině a v Česku
Středoškolské bez maturity a nižší	171	32 %	44 %	-12 %
Středoškolské s maturitou	219	42 %	74 %	-32 %
Vyšší odborné vzdělání	137	44 %	67 %	-23 %
VŠ vzdělání	343	33 %	79 %	-46 %
Celkem	870	37 %	69 %	-32 %

Poznámky: Uvažován soubor bez ekonomicky neaktivních v důchodu, na mateřské, studentů.

Tab. 52: Změna struktury zaměstnaných na Ukrajině (před odchodem do Česka) a v Česku

	Zda zaměstnáni v Česku		Celkem
	ANO	NE	

Zda zaměstnáni na Ukrajině před odchodem do Česka	ANO	256 (43 %)	341 (57 %)	597 (100 %)
	NE	66 (25 %)	203 (75 %)	269 (100 %)

Vysokoškolsky vzdělaní také uváděli signifikantně vyšší vnímanou obtížnost nalezení odpovídajícího zaměstnaní v Česku než zbytek respondentů. Také uváděli vyšší životní úroveň před odchodem do Česka. Lze spekulovat, že to může znamenat jejich relativně lepší materiální zajištění a v důsledku pak nižší potřebu vykonávat v Česku práci, kterou nepovažují za adekvátní.

Jasně se projevil pozitivní vztah mezi zaměstnaností ukrajinských uprchlíků a délkou jejich pobytu v Česku. Podle očekávání též byla doložena pozitivní souvislost mezi zaměstnaností respondentů v Česku a existencí kontaktů, které zde před svým příchodem měli. Statisticky významné ovšem byly především předchozí kontakty na přátele a známé českého původu. Menší význam pro získání zaměstnání se zdají mít kontakty na rodinné příslušníky, a ještě nižší pak kontakty na přátelé a známé ukrajinského původu. U posledně zmíněné proměnné byl dokonce zaznamenán slabší negativní vztah se zaměstnaností. To naznačuje, že některé kontakty na přátelé a známé ukrajinského původu mohou spíše zaměstnanost po příchodu do Česka utlumovat.

Potvrzena byla také výrazná role znalosti češtiny. Naopak intenzita snah o zlepšování znalosti češtiny se mezi skupinami zaměstnaných a nezaměstnaných významně neliší. Stejné konstatování platí pro znalost angličtiny, která se v rámci analyzovaného souboru neukázala být významným faktorem zaměstnanosti.

Vyšší zaměstnanost v Česku se prokázala u skupiny respondentů ze Západní Ukrajiny, kteří byli naopak relativně častěji nezaměstnaní na Ukrajině před odchodem do Česka (obrázek 5). Tato skupina se liší od zbytku souboru i v řadě dalších ohledů jako je mladší průměrný věk (35 let pro Západní Ukrajinu a 40 let pro celek), v průměru nižší dosažené vzdělání, lepší znalost češtiny, vyšší míra kontaktů v Česku před příjezdem i nápomocnost těchto kontaktů. Respondenti ze Západní Ukrajiny byli též méně zastoupeni v hlavní uprchlické vlně (březen 2022). Regresní analýza ukázala, že to jsou právě tyto další proměnné, které vyšší zaměstnanost respondentů ze Západní Ukrajiny vysvětlují.

Obr. 5: Zaměstnanost podle regionu bydliště na Ukrajině před příchodem do Česka ve srovnání se zaměstnaností v Česku

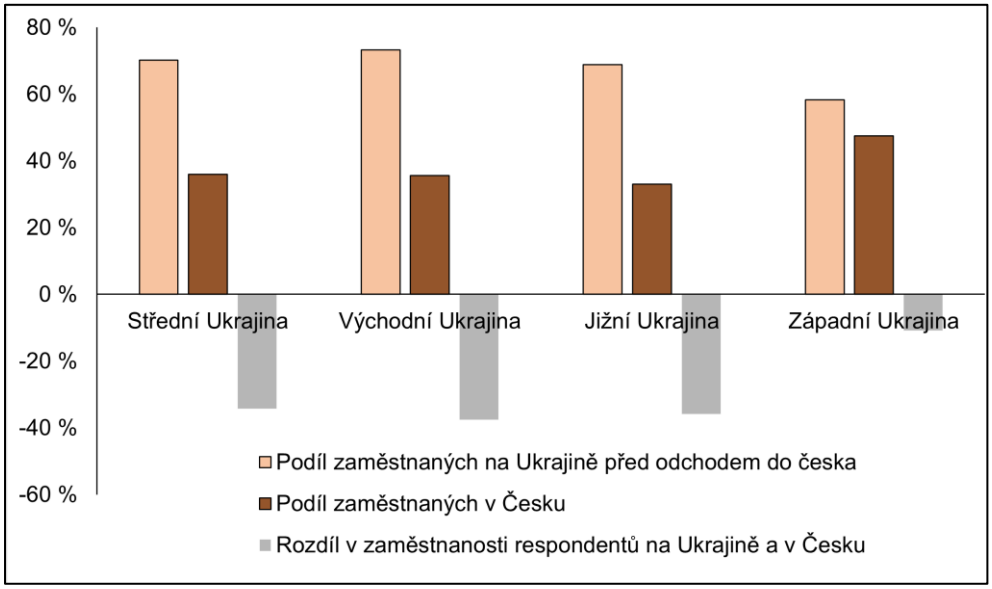

Poznámka: Pro výpočty míry zaměstnanosti uvažován soubor respondentů bez nepracujících důchodců, žen na mateřské dovolené a studentů.

V dotazníkovém šetření byla zjišťována pociťovaná oddanost/loajalita k obci a regionu bydliště na Ukrajině a Ukrajině jako zemi. Míra této vnímané loajality přitom byla negativně asociována se zaměstnaností uprchlíků v Česku. Toto souvisí s plánováním a preferencemi návratu (rozebíráno na jiném místě).

V rámci studovaného souboru respondentů neplatí, že by se zaměstnanost pozitivně asociovala s vnímanou kvalitou života v Česku nebo spokojeností se životem. Pro ukazatel

spokojenosti se životem naopak výsledky prokázaly slabší, nicméně statisticky signifikantní, negativní vztah.

Samostatně byla analyzována skupina 118 respondentů, kteří uvedli, že v Česku pracovat neplánují (viz obrázek 4). Ti byli již před odchodem z Ukrajiny o poznání méně často zaměstnáni (platí pro 46 % z nich) než zbytek souboru (72 %), mají v průměru relativně nižší vzdělání, nižší snahu učit se Česky, uvedli silnější oddanost/loajalitu své zemi a významně silnější plány v ohledu k návratu na Ukrajinu. Tato konstatování se vztahují k průměrným charakteristikám této skupiny. Je nicméně třeba dodat, že zde byla vyšší vnitřní variabilita v odpovědích na jednotlivé otázky. To indikuje, že zahrnuje respondenty s různými důvody pro nezájem o pracovní uplatnění v Česku.

5. 2. Osvojení českého jazyka

Obrázek 6 ukazuje rozdělení respondentů podle úrovně znalosti českého jazyka v kombinaci se znázorněním snah o studium češtiny, včetně plánů tohoto studia. Intenzita studia češtiny byla také zjišťována otázkou na počet hodin za týden věnovaných těmto aktivitám (viz např. obrázek 7).

Pouze 9 % respondentů se podle svého názoru dokáže v běžné komunikaci domluvit česky. Naopak 22 % česky neumí vůbec a 68 % umí česky pouze na úrovni základních frází či jednodušších vět (viz prvá část zprávy). Z hlediska osvojování češtiny je nejčastějším způsobem samostudium (38 % respondentů) a o něco méně pak studium pomocí pravidelných kurzů (34 %). Účastníci jazykových kurzů přitom tráví studiem o něco více času (v průměru kolem 4 hodin týdně) oproti samo-studujícím (v průměru 2-3 hodiny týdně).

Zajímavé je, že mezi úrovní znalostí češtiny a intenzitou snah učit se česky existuje pozitivní statistický vztah. Ti, kteří umí česky lépe, se též studiu češtiny intenzivněji věnují.

Obr. 6: Úroveň znalosti češtiny a intenzita studia češtiny

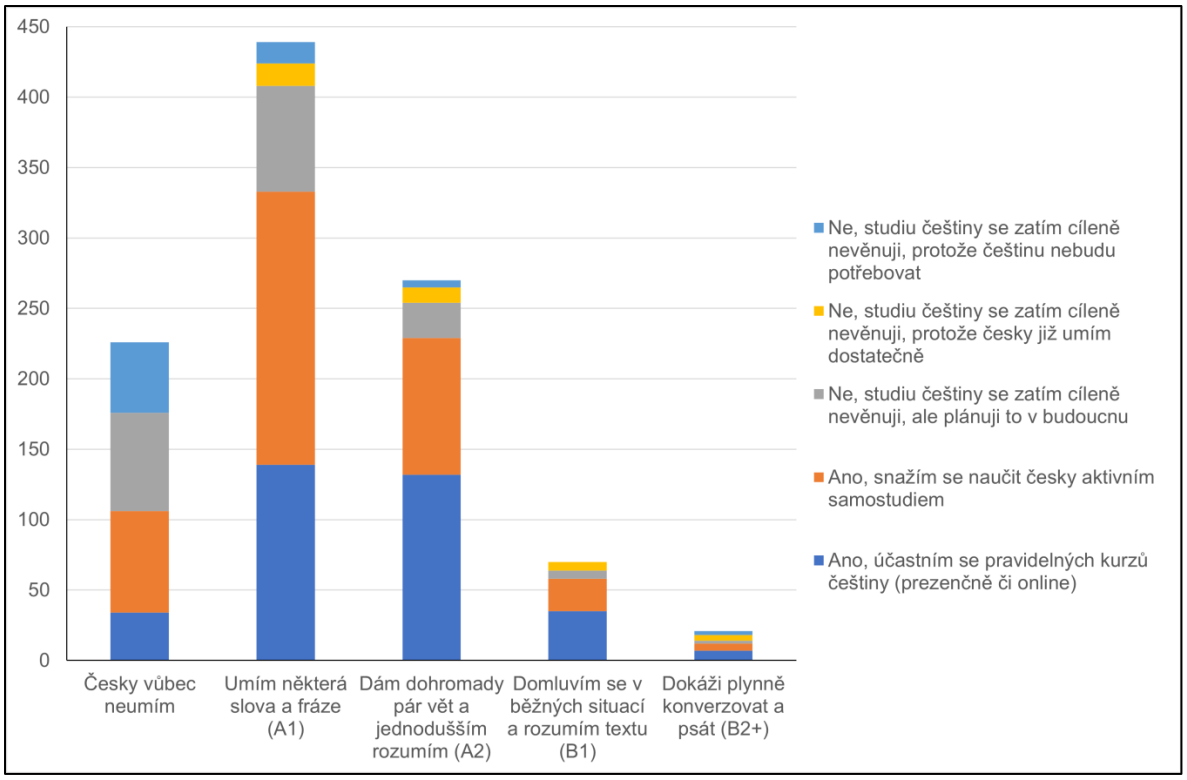

Jak v ohledu k úrovni znalosti češtiny, tak snaze tuto znalost zlepšovat se podle očekávání potvrdil význam vnímaného očekávání okolí, postojů k povinnosti naučit se česky a vnímané obtížnosti osvojení si češtiny. Rozdělení odpovědí získaných u těchto tří proměnných, které indikují přítomnost tlaku okolí na osvojení češtiny (nakolik je to sociální normou), charakter osobních postojů k tomuto a vnímanou obtížnost, ukazuje obrázek 7.

Obr. 7: Vnímaný tlak okolí, postoje a vnímaná obtížnost osvojení si češtiny

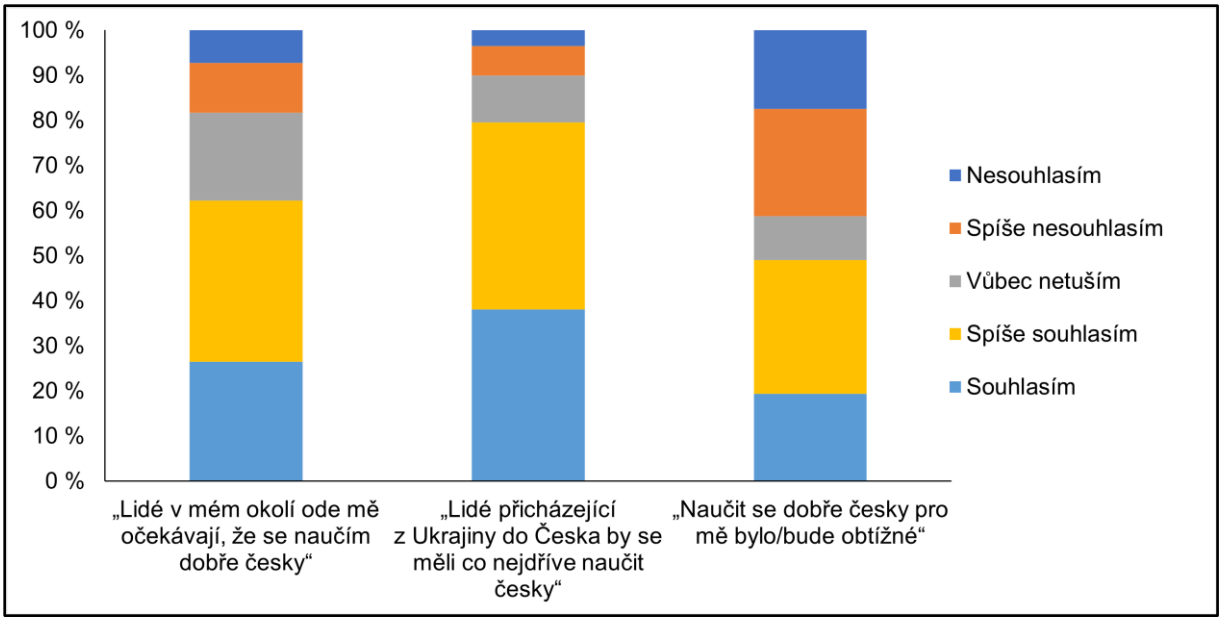

Z hlediska vlivu demografických faktorů se ukázal být významný věk. Relativně mladší respondenti uváděli v průměru vyšší úroveň znalostí češtiny i vyšší intenzitu snah naučit se česky. Průměrný věk těch, kteří se česky domluví v běžných situacích či umí česky plynně (úroveň B1 a lepší), je 37 let, zatímco průměrný věk v rámci skupiny, která česky neumí vůbec, je 45 let.

Prakticky u všech proměnných souvisejících s úrovní znalostí češtiny a snahami zlepšovat tyto znalosti se ukázala být významná role dosaženého vzdělání. Respondenti s vysokoškolským vzděláním uváděli signifikantně vyšší úroveň znalosti češtiny i vyšší aktivitu při získávání znalosti českého jazyka. Relativně častěji se též účastní pravidelných kurzů, zatímco respondenti s nižším vzděláním se relativně častěji spoléhají na samostudium. Vysokoškolsky vzdělaní respondenti též uváděli vyšší vnímaný tlak okolí, častěji souhlasili s tím, že by se uprchlíci v Česku měli místní jazyk co nejdříve naučit a považují osvojení si češtiny za méně náročné než ti s nižším vzděláním.

Region předchozího bydliště respondentů na Ukrajině před odchodem do Česka se pro zjišťované charakteristiky úrovně znalosti češtiny a snah o zlepšení těchto znalostí nezdá být příliš významný. Respondenti ze Západní Ukrajiny sice v průměru uvedli vyšší a ti z Východní Ukrajiny zase nižší úroveň znalostí češtiny, ale rozdíl nebyl při zohlednění role demografických charakteristik a vzdělání statisticky významný.

Potvrdila se předpokládaná pozitivní souvislost mezi délkou pobytu uprchlíků a úrovní jejich znalostí češtiny. Délka pobytu se ale nezdá být významným činitelem v ohledu k intenzitě snah učit se česky.

Pozitivní vztah existuje mezi úrovní znalosti češtiny a zaměstnaností, jak již bylo uvedeno v jiné části. Mezi skupinami zaměstnaných a nezaměstnaných není významný rozdíl z hlediska intenzity snah česky se učit. O něco vyšší aktivitu v tomto ohledu v průměru vykázala podskupina nezaměstnaných, kteří uvedli, že si práci hledají (viz také obrázek 8).

Obr. 8: Počet hodin studia češtiny týdně v závislosti na ekonomické aktivitě

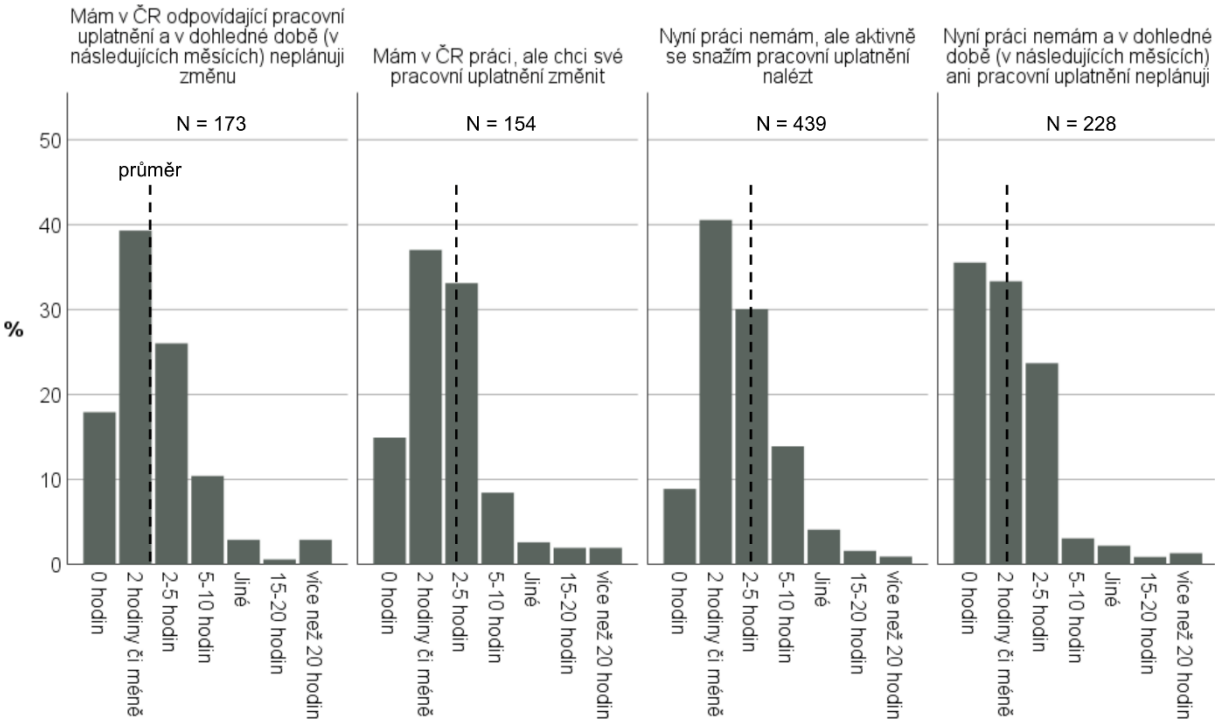

Význam se zdají mít i kontakty, které respondenti v Česku měli před svým příchodem. Ti, kteří zde měli nápomocné kontakty, uvedli relativně častěji schopnost základním způsobem se česky dorozumět. Tyto skupiny respondentů s různou úrovní kontaktů v Česku se ale významně neliší z hlediska snah aktivně se Česky učit. Výsledky spíše naznačují, že častější základní znalost češtiny mezi respondenty s nápomocnými kontakty je dána vyšším tlakem okolí na to, aby si alespoň základní schopnost komunikace v češtině osvojili.

Jak bude také uvedeno v části o faktorech, které ovlivňují preference návratu, prokázal se slabší, ale statisticky signifikantní, negativní vztah mezi preferencí návratu na Ukrajinu a znalostí češtiny a silnější negativní vztah mezi preferencí návratu a intenzitou snah češtinu si zlepšovat.

5. 3. Plán návratu na Ukrajinu versus setrvání v Česku

Obrázek 9 (ale i tab. 45) shrnují rozložení odpovědí na plán návratu, resp. setrvání v Česku.

Obr. 9 Plánujete se vrátit zpět na Ukrajinu, jakmile to jen bude možné?

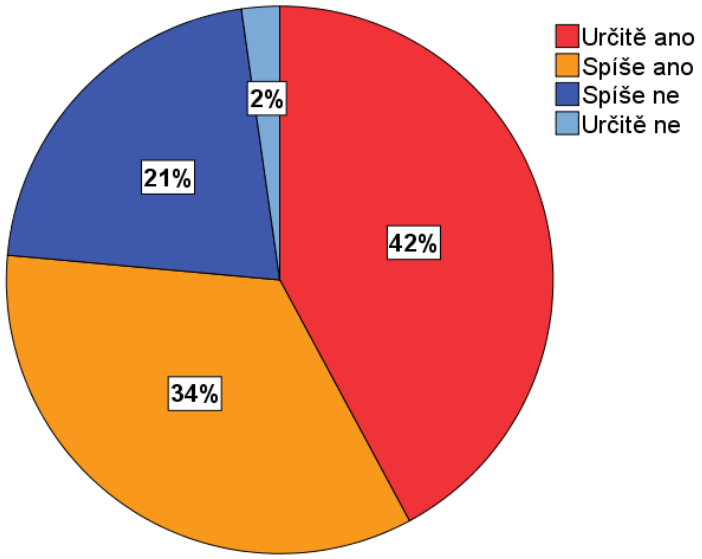

Potvrdil se význam proměnných definovaných na základě teorie plánovaného chování (viz Úvod) – vnímaného tlaku okolí ohledně návratu, postojů k povinnosti návratu a vnímané obtížnosti návratu (tabulka 53). Zejména výrazná je přitom role tlaku okolí, která byla měřena dotazem na očekávání rodiny ve vztahu k návratu daného respondenta na Ukrajinu.

Tabulka 53: Plán návratu na Ukrajinu a názory na očekávání rodiny, povinnost návratu, a obtížnost návratu

Plán návratu na Ukrajinu, jakmile to bude možné:	N	Podíl respondentů, kteří potvrdili, že:		
		jejich rodina očekává, že se vrátí, jakmile to bude možné	*by mělo být povinností uprchlíků se vrátit, jakmile to bude možné*	*návrat zpět na Ukrajinu, až to bude možné, bude dosti obtížný*
Plánují návrat	782 (76 %)	83 %	47 %	23 %
Neplánují návrat	255 (24 %)	16 %	28 %	49 %
Celkem	1037 (100 %)	66 %	44 %	34 %

Dále byla analyzována otázka, jak se od sebe liší skupiny respondentů, kteří plánují a neplánují návrat. Ve skupině těch, kteří neplánují návrat, jsou zastoupeni častěji muži, zatímco věk se nezdá být významným faktorem. Z hlediska dosaženého vzdělání je mezi těmi, co neplánují návrat nadproporční zastoupení vysokoškolsky vzdělaných a podproporční podíl středoškoláků s maturitou. Vrátit na Ukrajinu se neplánuje 18 % středoškolsky vzdělaných a 26 % vysokoškolsky vzdělaných (v rámci celého souboru je to 24 % respondentů).

Podstatná variabilita v preferencích návratu a nenávratu byla zjištěna z hlediska místa předchozího bydliště uprchlíků na Ukrajině. Na regionální úrovni vykázali vyšší preference nenávratu respondenti ze Západní Ukrajiny (31 %), ale existují poměrně výrazné vnitro-regionální rozdíly. Z ukrajinských oblastí, které jsou v datovém souboru zastoupeny alespoň 50 respondenty, uváděli preferenci nenávratu nejčastěji ti ze západoukrajinských oblastí: Ivanofrankovské (47 % plánuje zůstat) a Zakarpatské (33 %), ale též z východních oblastí Luhanské (33 %), Doněcké (30 %), a Dněpropetrovské (34 %). Naopak vyšší tendence k návratu uvedli uprchlíci z Kyjeva a Kyjevské oblasti (pouze 20 % neplánuje návrat), z Charkovské oblasti (16 %), a jihoukrajinských - Oděské (14 %), Nikolajevské (17 %), a Záporožské (23 %) oblasti. Tyto poznatky zjevně dokládají význam geografické polohy (v případě západoukrajinských oblastí), ale i vývoje ruské okupace Ukrajiny (dlouhodobá a pokračující okupace východoukrajinských oblastí).

I v kontextu výše popsané regionální diferenciace je důležité zjištění významné role jazyka, která může souviset i s rozdíly v etnické sebeidentifikaci respondentů. Jedná se o poznatek, že ti, kteří dotazník vyplnili v ruštině (127 respondentů, tj. 12 % celého souboru), vyjadřovali o

poznání častěji preferenci nenávratu ve srovnání s ostatními, jež pro vyplnění použili ukrajinštinu. Tyto rozdíly jsou signifikantní i při zohlednění vlivu dalších charakteristik, včetně regionu předchozího bydliště na Ukrajině. Uvedená skupina používající ruštinu také vyjadřovala v průměru nižší oddanost Ukrajině, což je další statisticky významný faktor související s preferencemi návratu a nenávratu. Tyto vztahy je však třeba chápat jen jako statistické asociace, které jsou založeny na srovnání relativních četností výskytu uvedených charakteristik. Tabulka 54 ukazuje, že z hlediska absolutních počtů dominují i v rámci skupiny těch, kteří vyplnili dotazník rusky, respondenti s plánem návratu na Ukrajinu a oddaností Ukrajině.

Tabulka 54: Preference nenávratu na Ukrajinu a pociťovaná ne-oddanost Ukrajině ve vztahu k jazyku vyplnění dotazníku

Jazyk použitý pro vyplnění dotazníku	Podíl respondentů, kteří se neplánují vrátit na Ukrajinu	Podíl respondentů, kteří uvedli, že nepociťují oddanost Ukrajině
Ukrajinština	22 %	9 %
Ruština	33 %	17 %
Celkem	24 %	10 %

Dalším významným faktorem, který pozitivně ovlivňuje plány návratu na Ukrajinu je ekonomická aktivita. Podle očekávání projevili signifikantně nižší preference k návratu ti, kteří jsou v Česku zaměstnáni. Výsledky ale nenaznačují, že by tato preference souvisela se spokojeností se stávajícím zaměstnáním.

Respondenti, kteří jsou v Česku s rodinou, vyjádřili o něco vyšší preference návratu než ti, kteří zde pobývají sami (78 % v porovnání s 63 %). Toto souvisí s vyšší ekonomickou aktivitou uprchlíků, kteří jsou v Česku sami a plánují relativně častěji v Česku zůstat. Izolujeme-li efekt zaměstnanosti, je statistický vztah mezi přítomností rodiny respondenta v Česku a preferencí návratu naopak negativní.

Na Ukrajinu se také plánují relativně častěji vrátit ti, kteří uvedli, že měli vyšší životní úroveň před svým odchodem ze země. Již byla zmíněna pozitivní souvislost mezi preferencí návratu a pociťovanou oddaností Ukrajině. Ještě o něco silnější je tento vztah pro pociťovanou

oddanost regionu, a především pak obci, odkud uprchlíci pochází. Prokázal se i slabší, ale statisticky signifikantní, negativní vztah mezi preferencí návratu a znalostí češtiny. Výraznější je ale vliv snah češtinu si zlepšovat – ti co se o osvojení češtiny aktivně snaží, tak uvedli v průměru nižší preference návratu, což platí, i když zohledníme další charakteristiky respondentů, které se ukázaly být pro plány návratu či nenávratu významné. Podobné konstatování platí i pro vnímanou obtížnost osvojení češtiny. Ti, kteří toto za obtížné nepovažují, mají nižší preference návratu na Ukrajinu.

Kvantitativní analýzu nyní doplníme o vyhodnocení odpovědí na otevřenou otázku, která vysvětluje vyjádřený strohý postoj k plánu návratu, resp. nenávratu – jednu z možností: „určitě ano, spíše ano, spíše ne a určitě ne“. V dané otázce 4.2. měli respondenti uvést stručně hlavní důvod(y), proč návrat zpět na Ukrajinu plánují nebo naopak neplánují.

Respondenti volili často v souladu se zněním zadání úspornou formu odpovědi, přičemž často se jednalo o jeden hlavní důvod či hlavní téma, které bylo stručně rozvedeno. Mnozí jasně charakterizovali dané důvody. Pokud respondent udal dva či více (pouze zcela výjimečně) odlišných důvodů, všechny byly separátně kategorizovány (tedy níže uvedená N znamenají absolutní počet uvedení daného důvodu). Někdy však, a to nezávisle na tom, zda respondenti preferovali zůstat v Česku či se vrátit na Ukrajinu, dané důvody charakterizovali pouze zkratkovitě/heslovitě, a tak nebylo jasné, k jaké zemi se vztahují – např. „málo placená práce, vysoké ceny“ nebo „politika, vedení“ či „nestabilní situace“ nebo „nízká životní úroveň“ – tyto odpovědi pak musely být vyřazeny z analýzy. Někteří důvody neuvedli, odpověď dalších se nedala zpracovat, neboť logicky nereagovala na dané zadání. Celkově však úkol charakterizovat důvody setrvání v Česku či návratu zpět na Ukrajinu přinesly podnětné a důležité informace.

Za plánem zůstat v Česku (spíše či určitě) stojí zejména dva hlavní důvody: 1) Nemožnost návratu kvůli zničení města, domu, bytu či důležité infrastruktury v místě původního bydliště na Ukrajině (N=36). Ještě přiřazeny do této kategorie byly další důvody – jako „zničeno místo práce“ nebo „území je nyní obsazeno ruskými okupanty“. Dalším důvodem, který v sobě často zahrnoval posouzení současné situace, ale i výhled do budoucna, byly špatné životní podmínky a špatná ekonomická a nestabilní politická situace na Ukrajině (N=30), což se také někdy odráželo v promítnutí na mikroúroveň jedince – „nemožnost najít práci“, „málo placená práce“ apod.

Doposud zazněly tzv. „push faktory“, tedy ty, které vypuzují respondenty z jejich mateřské země. Další důležitý důvod má naopak povahu tzv. „pull faktoru“, přitahuje a „drží“ respondenty v jejich nové cílové zemi. Jde o atraktivitu a oceňovanou kvalitu vzdělávání pro děti a mládež a důvod samotného studia v Česku – ať již respondentova nebo jeho příbuzných (N=29) (někdy spojeno s obecnějším vysvětlením – např. „více možností a perspektiv pro děti“).

Dalším důležitějším udaným motivem k setrvání v Česku je strach, obavy o život a pocit nebezpečí plynoucí z pobytu na Ukrajině, ať již současného, tak budoucího (po skončení války). Tyto obavy zazněly jak ve vazbě na samotného respondenta, tak z hlediska jeho rodinných příslušníků (N=21).

Zbylé proklamované důvody pro setrvání v Česku mají již menší četnost, nicméně společně reprezentují onu „pull“ stránku migrační motivace, orientovanou na cílovou zemi Česko. Jde o dobrou ekonomiku, vysokou životní úroveň, lepší pracovní příležitosti a vyšší finanční ohodnocení (N=12), vyjádření pocitu obliby země a jeho obyvatel – „líbí se mi v Česku“ („šťastní lidé“, „krásná země“) (N=11). Důvod „chci“ žít, bydlet a pracovat v Česku byl zaznamenán devětkrát (N=9). Posledním více zastoupeným motivem setrvání je to, že v Česku již pobývají další rodinní příslušníci (N=7).

Mezi důvody, podporující plán návratu zpět na Ukrajinu, výrazně dominují dvě široce pojatá témata, která však vzájemně často prolínají, nelze je mnohdy jasně odlišit: 1) Jde o přítomnost rodinných členů na Ukrajině často doplněnou vyjádřením, že „tam jsou i kamarádi a přátelé“, ale i „moje kočka a pes“, je tam „můj dům“, „moje práce“ apod. 2) Druhý důvod zdůrazňoval více význam ukrajinské domoviny, jazyka, kultury – je to „můj stát“, „jsem Ukrajinka“, „miluji svoji zem“, „kolébka“ apod., ale často těmito obecnějšími „makrodůvody“ prolínali osobní vyjádření důležitosti a spjatosti s „domem, prací, rodinou“ nebo konkrétním městem. Dohromady v těchto dvou prolínajících se kategoriích zaznělo 469 těchto důvodů. Další, důležitý, ale již podstatně méně zastoupený, je poměrně silně citově zabarvený motiv „chci domů“ (N=50), který byl doprovázen formulacemi jako – „zbožňuji to tam“, líbí se mi život v rodném městě“ apod. Podobně bylo formulováno dalších 10 motivů, které spojovalo vyjádření, že na Ukrajině je „dobře“, „lépe“, „pohodlně“ apod. Současně se, i přes vyjádřený plán návratu zpět na Ukrajinu, u nezanedbatelné části respondentů projevuje to, že návrat bude uskutečněn, ale za předpokladu splnění různých podmínek – např. „budu schopen

opravit své obydlí“, „nebudu se bát další možné agrese“ atd. Ostatně tato „ale“ nebo „pokud“ do jisté míry někde důležitě zpochybňují skutečnou realizaci plánu návratu. To se objevuje např. u důvodu „jestli se bude kam vrátit“ (N=6) stejně jako u řady samostatně uvedených důvodů, jako např. „pokud rodina přijede do Česka, tak tam zůstanu“, „pokud nepřijede manžel“, „když nenajdu práci v České republice“, „ale když najdu bydlení a práci, zůstanu v Česku“, „pokud se dítěti bude líbit v České republice, zůstanu tam“, „bude-li práce a stabilita na Ukrajině“, „pokud se osvobodí město a obnoví infrastruktura“ apod. Z 21 dalších motivů naopak jasně vyznělo, že v současnosti se vrátit nelze a s návratem se počítá, jakmile to jen bude možné, tedy až po skončení války a uklidnění situace.

Přímá ochota pomoci ekonomice na Ukrajině zazněla v 15 motivech a vůle zapojit se po návratu do boje proti agresorovi byla naznačena v 5 případech.

Ucelenější blok důvodů návratu ještě tvořilo explicitní vyjádření obtížnosti najít si v Česku práci v oboru (N=9).

Ostatní uvedené důvody, ať již svázané s proklamovaným návratem či pobytem v Česku, byly ojedinělé a specifické, a nebyly proto (včetně těch nesrozumitelných či nelogických) zahrnuty do hodnocení.

5. 4. Respondenti a jejich „čas a prostor“

Níže jsou rozvinuty vybrané souvislosti spjaté s místem předešlého dlouhodobého bydliště respondentů na Ukrajině a dobou jejich příjezdu do Česka

Jak je již ukázáno v tab. 7, nejvíce respondentů (z N = 1037) pochází z Jižní a Východní Ukrajiny (30 %, resp. 29 %), následuje Střední Ukrajina (25 %) a nejmenší zastoupení má Zápaní Ukrajina (15 %).

Z hlediska členění na oblasti je nejvíce zastoupena Charkovská oblast (16 % vzorku, cca 6 % na populaci Ukrajiny), Doněcká oblast (10 %), Dněpropetrovská oblast (9 %) a město Kyjev (9 %). Ve vzorku jsou tedy výrazněji zastoupeni uprchlíci z Charkovské oblasti (měla cca 6% podíl na populaci Ukrajiny), zatímco podíly těch z ostatních uvedených oblastí jsou bližší jejich podílům na populaci Ukrajiny.

Při srovnání očekávaných a skutečných četností se ukázalo, že z Kyjeva přicházejí respondenti nadproporčně do Prahy (očkávaná četnost = 30, skutečná = 50), v Brně (včetně okresu Brno-venkov) jsou nadreprezentováni ti ze Západní Ukrajiny (28/44). Ve třech severozápadních okresech (Ústí nad Labem, Teplice, Trutnov) jsou zase více ti z Východní Ukrajiny (60/89).

Data také zajímavě ukazují, že skupina těch ze Západní Ukrajiny je v řadě ohledů částečně odlišná od zbytku vzorku – např. nižším dosaženým vzděláním (v průměru střední škola s maturitou), relativně častěji byli na Ukrajině nezaměstnantí (15 % oproti 8 % pro zbytek souboru), mají naopak podstatně vyšší zaměstnanost v Česku (42 % versus 29 %) a o něco menší nezaměstnanost (43 % versus 52 %). Také uvedli statisticky signifikantně vyšší existenci a roli kontaktů. Zajímavé jsou i rozdíly ve vnímané loajalitě – ti ze Západní Ukrajiny uvedli signifikantně vyšší loajalitu k regionu a obci, ale nikoliv k ukrajinskému státu. U vedli v průměru vyšší znalost českého jazyka, ale nikoliv vyšší snahu si češtinu zlepšovat. Rozdíl je i v plánu návratu – ti ze Západní Ukrajiny plánují návrat méně často.

Např. respondenti z Charkovské oblasti (N = 169) mají v průměru horší znalost češtiny (nikoliv ovšem nižší snahu se češtinu učit) a vyšší preference návratu. Stejně jako u těch ze Západní Ukrajiny i ti z Charkovské oblasti vyjádřili vyšší loajalitu k obci a regionu než zbytek vzorku, ale nikoliv ke státu.

Uvedené poznatky jsou ovšem pouze statisticky doložené vztahy, které nelze „totalizovat“.

Podnětná je rovněž analýza podle „regionu původu“ na Ukrajině a délky pobytu – viz tab. 55 a 56. Nejdelší pobyt v Česku se váže k respondentům přišlým ze Střední Ukrajiny, mezi oblastmi potom jde o Vinnickou, Sumskou a Žitomírskou oblast – viz tab. NN a VV.

Tab. 55 Délka pobytu v Česku podle ukrajinských makroregionů

	N	Průměrná délka pobytu (více znamená déle)	Směrodatná odchylka
Střední	254	9,3	1,9
Jižní	302	8,7	2,2
Západní	153	8,6	2,6
Východní	298	8,5	2,1
Nezjištěno	6	10,2	2,4
Celkem	1013	8,8	2,2

Tab. 56 Délka pobytu v Česku podle ukrajinských oblastí

	N	Průměrná délka pobytu (více znamená déle)	Směrodatná odchylka
Vinnická oblast	14	9,9	1,3
Sumská oblast	15	9,8	1,7
Žitomírská oblast	23	9,8	1,3
Kyjevská oblast	49	9,5	1,2
město Kyjev	86	9,3	1,9
Luhanská oblast	27	9,3	2,6
Volyňská oblast	7	9,3	1,6
Ivanofrankovská oblast	33	9,2	2,6
Lvovská oblast	18	9,1	2,6
Oděská oblast	65	9,1	1,6
Dněpropetrovská oblast	89	9,1	2,3
Černigovská oblast	21	9	2,2
Nikolajevská oblast	54	8,9	1,9
Chmelnická oblast	9	8,8	2,6
Čerkaská oblast	18	8,8	2,8
Zakarpatská oblast	57	8,7	2,5
Poltavská oblast	14	8,6	2,8
Charkovská oblast	168	8,5	2,2
Doněcká oblast	103	8,4	1,8
Kirovogradská oblast	14	8,2	3
Záporožská oblast	60	8,2	2,6
Ternopolská oblast	11	7,7	3,3
Chersonská oblast	33	7,7	2
Černovická oblast	6	7,2	2,9
Rovenská oblast	12	7	2,4
Autonomní republika Krym	1	4	
Nezjištěno	6	10,2	2,4
Celkem	1013	8,8	2,2

Na obrázku 10 a v tabulce 13 je ukázáno, v jaké době respondenti do Česka dorazili, přičemž dominuje měsíc březen a s odstupem pak duben 2022 – 40 % a 14 % výzkumného vzorku.

Obr. 10 Doba příjezdu do Česka po měsících

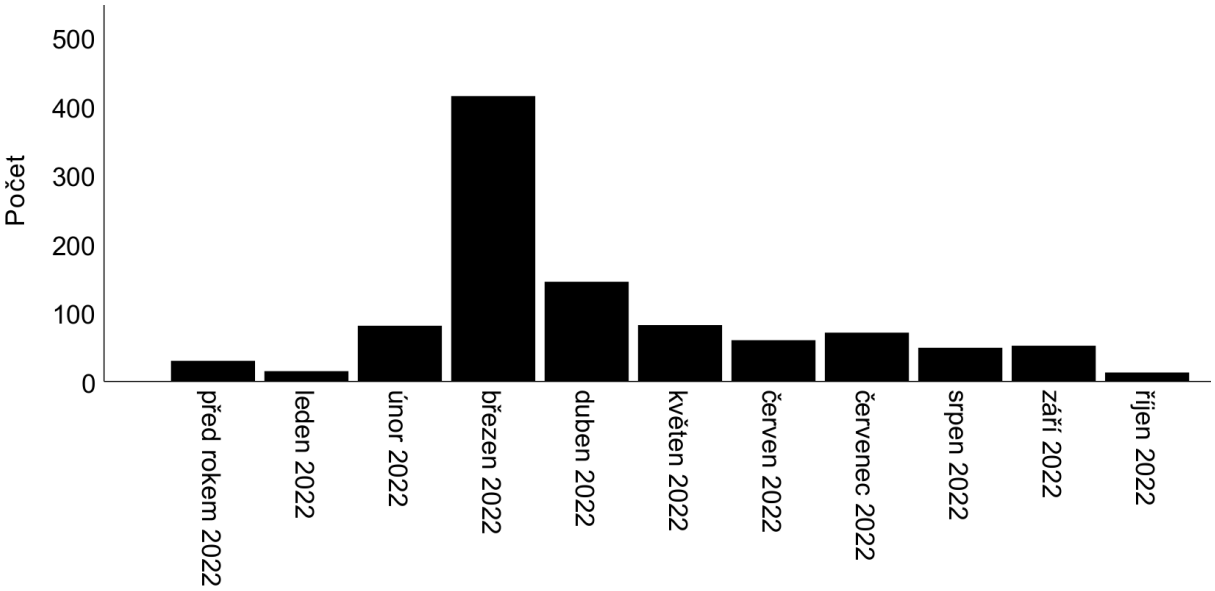

Pro analytické účely byly doby příjezdu sloučeny do čtyř časových období – dříve než v březnu 2022, v březnu 2022, v dubnu až červnu 2022 a červenci až říjnu 2022 - viz obrázek 11.

Obr. 11 Období příjezdu do Česka po skupinách měsíců

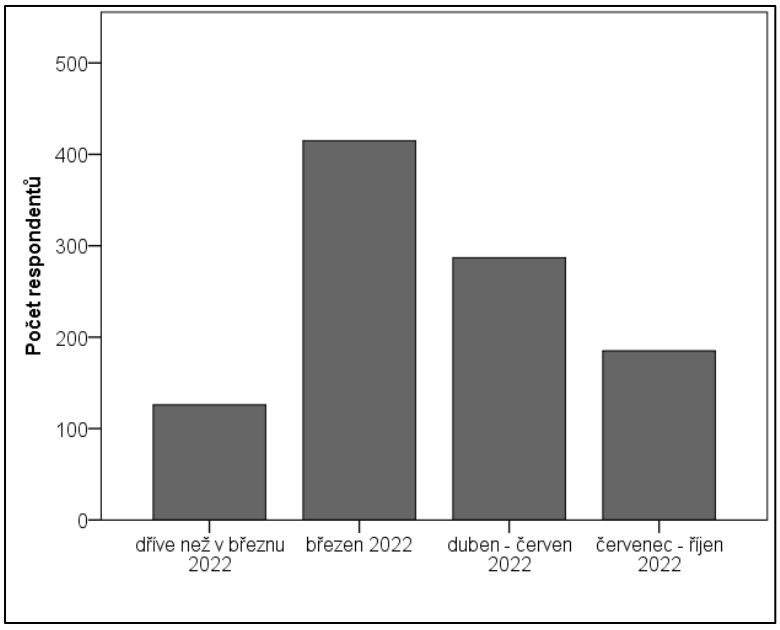

Daná období se odlišují z hlediska vybraných charakteristik – např. podle podílu žen – (nejvíce v březnové vlně) - viz tab. 57, podle věku – příliv nejmladších v období před březnem 2022 – viz tab. 58, podle vzdělání – příliv nejvzdělanějších v březnu 2022 – viz tab. 59.

Tab. 57 Podíl žen podle doby příchodu do Česka

	N	Podíl žen
Dříve než v březnu 2022	124	0,68
Březen 2022	411	0,91
Duben - červen 2022	283	0,83
Červenec - říjen 2022	182	0,80
Celkem	1000	0,84

Tab. 58 Věk respondentů podle doby příchodu do Česka

	N	Průměr ný věk	Směrodatná odchylka
Dříve než v březnu 2022	125	35,7	12,0
Březen 2022	408	41,2	13,9
Duben - červen 2022	281	41,0	14,9
Červenec - říjen 2022	183	40,8	15,0
Celkem	997	40,4	14,3

Tab. 59 Vzdělání podle doby příchodu do Česka

	N	Podíl respondentů s úplným VŠ vzděláním	Směrodatná odchylka
Dříve než v březnu 2022	126	0,29	0,454
Březen 2022	415	0,46	0,499
Duben - červen 2022	287	0,33	0,473
Červenec - říjen 2022	185	0,29	0,456
Celkem	1013	0,37	0,483

Rovněž je možný pohled na to, kdo přicházel z hlediska zaměstnanosti. Např. dříve než v březnu 2022 přicházel zdaleka největší podíl nezaměstnaných na Ukrajině, ale stejně tak ve stejném období přicházelo nejvíce těch, kteří jsou nyní v Česku zaměstnáni a naopak nejméně těch, kteří jsou nyní v Česku nezaměstnaní – viz tab. 60.

Tab. 60 Zaměstnanost a nezaměstnanost podle doby příchodu do Česka

		N	Podíl/Průměr	Směrodatná odchylka
Podíl nezaměstnaných (z otázky na ekonomický status na UA)	*Dříve než v březnu 2022*	126	0,22	0,42
	Březen 2022	415	0,05	0,22
	Duben - červen 2022	287	0,10	0,30
	Červenec - říjen 2022	185	0,09	0,29
	Celkem	1013	0,09	0,29
Podíl zaměstnaných v ČR (z otázky na ekonomický status v ČR)	*Dříve než v březnu 2022*	126	0,53	0,50
	Březen 2022	415	0,27	0,45
	Duben - červen 2022	287	0,28	0,45
	Červenec - říjen 2022	185	0,27	0,45
	Celkem	1013	0,31	0,46
Podíl NEzaměstnaných v ČR (z otázky na ekonomický status v ČR)	*Dříve než v březnu 2022*	126	0,33	0,47
	Březen 2022	415	0,53	0,50
	Duben - červen 2022	287	0,51	0,50
	Červenec - říjen 2022	185	0,57	0,50
	Celkem	1013	0,51	0,50

Ač je interpretace všech těchto skutečností svázaných s časem a předcházejícím místem pobytu na Ukrajině poměrně obtížná, níže podáváme možná vysvětlení:

Delší pobyt uprchlíků (příjezd koncem února či začátkem března) ze Střední Ukrajiny může být způsoben:

- Lepším dopravním spojením (především napojení na dálnici Kyjev-Čop), které fungovalo lépe než na východě a jihu, kde „blokposty“ (silniční kontroly) se organizovaly rychleji a intenzivněji kvůli bezpečnosti. I nadále bylo možné využit autobusové dopravy (včetně dobrovolníků a charit, které nabízely evakuaci), kromě toho dobré vlakové spoje.
- Vzdáleností (blíže k hranicím).
- Hrozbou nástupu a vpádem ruských vojsk (v některých okresech proběhla de facto okupace v březnu a dubnu). Větší bombardování v porovnání se západními regiony. Vyhrožování v ruských médiích, kde byl jako hlavní cíl zpravidla uváděn Kyjev a Střední Ukrajina.

Faktory ovlivňující délku pobytu uprchlíků z jižních a východních regionů:

- Intenzivní bombardování a postup ruských vojsk, který paralyzoval dopravní infrastrukturu. V některých okresech na východě a jihovýchodě bylo bezpečnější vycestovat přes Rusko (cesta do Česka přes Pobaltí je mnohem delší).
- Při evakuaci hrály důležitou roli železniční tratě (evakuační vlaky - např. Kramatorsk–Lvov, Sumy–Lvov Dněpropetrovsk–Čop, Charkov/Dněpropetrovsk/Záporoží–Chełm, Oděsa–Przemyśl, Oděsa–Issacea) a vlastní dopravní prostředky. Případná cesta přes Rumunsko byla delší.
- Míra připravenosti uprchlíků z Doněcké a Luhanské oblasti, kteří již zažili ruskou okupaci v předchozích létech.
- Trvalá okupace, bombardování, devastace v regionech prodlužuje délku pobytu (v řadě případů není návrat možný).

Faktory ovlivňující délku pobytu uprchlíků ze západních regionů:

- Geografická vzdálenost a lepší dostupnost všech dopravních prostředků.
- Méně bombardované oblasti, ale riziko vpádu z území Běloruska.
- Krátce po vypuknutí války mohly o dočasnou ochranu (do 22. 3. 2022 tzv. speciální dlouhodobé vízum) zažádat i osoby, kterým končilo pobytové oprávnění na území Česka (např. krátkodobé vízum). Lze také předpokládat, že dočasnou ochranu získaly i osoby, které na území Česka pravidelně pobývaly na bezvízový styk (včetně těch, kteří byli zvyklí neoprávněně pracovat).
- Ekonomická migrace do Česka a Polska je typická pro západní pohraniční regiony (Volyňská, Ivanofrankovská, Lvovská, Zakarpatská oblast).

Měsíce, v nichž přicházeli uprchlíci:

- Pokles v květnu – postupná deokupace Kyjevské, Žitomírské, Černigovské a Sumské oblasti během dubna.
- Mírný nárůst v červenci – bombardování civilistů na konci června a začátku července (např. Vinnica, Časiv Jar, Serhijivka, Oděsa, Kremenčuk).
- Dodávky zbraní na Ukrajinu v průběhu léta (srpen) a s tím spojený pocit relativního bezpečí – subjektivní odhad.
- Protiofenziva v září, potenciální návrat dětí do škol (prvňáčci).

Statistiku mohou zkreslovat:

- Dřívější stěhování uprchlíků z východních do centrálních nebo jižních regionů (v dotazníku však uváděli region, z něhož pocházejí, nemají totiž pocit, že na novém místě bydlí trvale, nýbrž dočasně).
- Způsob distribuce dotazníků (přednášky na téma sociokulturní orientace, velkokapacitní ubytovací zařízení jako např. Dům dobra v Praze). Hypoteticky uprchlíci z Východní Ukrajiny mají míň kontaktů v Česku (známých/ příbuzných). Potřebovali tedy větší pomoc se zajištěním ubytování a integrací. Lze předpokládat, že přijížděli ve vlnách stejnou dopravou (vlakem nebo autobusem), dorazili do KACPU ve stejný den a získali ubytování ve stejném zařízení. Pravděpodobně měli větší zájem o přednášky, na nichž byly poskytovány základní informace týkající se pobytu v Česku.
- Doněcká a Dněpropetrovská oblasti mají největší počet obyvatel. Charkovská oblast je sice méně lidnatá, ale je nutné podotknout, že do ni průběžně prchali Ukrajinci z Luhanské a Doněcké oblasti již od roku 2014 (teoreticky tedy mohli uvádět trvalé bydliště v Charkovské oblasti).

6. Závěr

Tato studie doplňuje již existující popis charakteristik ukrajinských válečných uprchlíků (držitelů statusu dočasné ochrany) v Česku – viz zejména studie MPSV ČR (Klimešová, M., Šatava, J., Ondruška, M. 2022) a agentury PAQ (např. Kavanová, M., Prokop, Škvrňák, M., Levinský, M. 2022). Rozšiřuje dosavadní poznání o doposud postrádané analýzy vybraných podmíněností a vztahů, čímž jednak vnáší do poměrně již „obecně známých skutečností" nové souvislosti a jiné úplně nově objevuje. Prezentuje poznatky založené na průřezových datech z první vlny dotazníkového šetření. To bylo zorganizováno s plánem navazujícího longitudinálního přístupu, který umožní vyhodnotit postup integračních procesů a úspěchy a neúspěchy respondentů v integraci v časovém vývoji. Stejně tak otestuje naplnění plánů návratu respondentů zpět na Ukrajinu.

Výzkumný vzorek 1037 respondentů analyzovaný v tomto šetření se v mnohých parametrech velmi podobá výběrovým souborům uprchlíků z Ukrajiny, které byly využity v předešlých výše zmíněných studiích. I v našem výzkumném souboru dominovaly ženy mladého a středního věku s dítětem či dětmi a výrazné zastoupení měli vysokoškolsky vzdělaní. Stejně jako v předchozích šetřeních byla i v našem souboru zjištěna poměrně nízká úroveň znalostí českého jazyka a podobná je i celková míra a struktura ekonomické aktivity (a častěji neaktivity) respondentů. Tato obecná shoda v základních charakteristikách datových souborů dává solidní oporu zjištěným poznatkům.

Předložený výzkum se zaměřil na tři důležité oblasti integrace ukrajinských uprchlíků v Česku: (1) jejich ekonomickou aktivitu, (2) úroveň znalostí a intenzitu osvojování českého jazyka, a (3) na jejich eventuální návrat na Ukrajinu. Zjišťována byla i řada dalších faktorů, které mohou situaci a chování respondentů v uvedených třech tematických oblastech ovlivňovat. Vedle objektivních charakteristik respondentů a jejich domácností a snahy o postižení jejich objektivní situace v každé z uvedených tří tematických oblastí byla také věnována subjektivním charakteristikám a názorům respondentů. Konkrétně byly v daných třech tematických oblastech studovány jejich plány a preference, subjektivní postoje, vnímané sociální normy, a vnímaná kontrola nad tím, zda a nakolik mohou sami svou situaci změnit. Výzkum byl v tomto ohledu programován tzv. teorií plánovaného chování. To umožnilo strukturované podchycení výše uvedených subjektivních parametrů, které jsou z této teorie vyvozeny. Pochopení jejich role je stejně důležité jako popis objektivní situace, neboť tyto

subjektivní charakteristiky přirozeně objektivní situaci podmiňují. Praktická relevance navíc spočívá v tom, že dané subjektivní charakteristiky lze alespoň v některých případech ovlivňovat cílenými intervencemi.

Ačkoliv se testování uvedené teorie v předložené studii podrobně nevěnujeme, provedené analýzy naznačily její poměrně silnou explanační roli. To znamená, že až na vzácné výjimky byly potvrzeny poměrně silné vztahy mezi situací v daných tematických oblastech a příslušnými subjektivními charakteristikami. Stejně tak byla potvrzena vzájemná provázanost tří studovaných témat, resp. integračních dimenzí – ekonomická aktivita uprchlíků v Česku je významně ovlivněna úrovní jejich znalostí češtiny a obě tyto oblasti (včetně snah situaci v nich měnit) jsou provázány s preferencemi návratu.

Jako shrnutí základních poznatků získaných z této části výzkumu může posloužit tabulka 61. Z hlediska ekonomické aktivity bylo zjištěno, že téměř polovina uprchlíků nemá zaměstnání, i když by pracovat chtěla. Skoro polovina ze zaměstnaných je navíc se svou prací nespokojena a chce ji změnit. Silný zájem o zapojení do trhu práce katalyzují i normativní postoje a vnímaný tlak okolí. Nalezení odpovídající práce je ale podle většiny respondentů obtížné. Jednu z podstatných bariér je znalost českého jazyka, která je v průměru spíše nízká. Normativní postoje i tlak okolí jsou zlepšování znalosti češtiny celkem nakloněny. Jednou z bariér je ale i vnímaná obtížnost osvojení si češtiny, která je vyšší u respondentů, kteří umí česky méně a jsou ve studiu češtiny málo aktivní. Tyto poznatky zdůrazňují význam snah podporovat vzdělávání uprchlíků v českém jazyce. Navíc ale také naznačují význam aktivního zacílení takovýchto snah na (obvykle) obtížněji zapojitelné skupiny uprchlíků s žádnou či nízkou úrovní znalostí češtiny a vnímanými obavami ze složitosti osvojení si češtiny.

Uváděné preference k návratu na Ukrajinu (jakmile to bude možné) jsou silné, stejně jako vnímaná očekávání návratu okolím. Preference návratu nicméně ve statistickém slova smyslu „slábnou“ se získáním zaměstnání a intenzitou snah o osvojení si češtiny. Zároveň byly zjištěny relativně slabší normativní postoje vzhledem k povinnosti návratu. Toto jsou důležité poznatky, které naznačují, že s postupující integrací budou postupně plány návratu modifikovány, resp. že se zřejmě v řadě případů nyní deklarovaný plán návratu v budoucnu nenaplní. Toto dále ilustroval i rozbor důvodů, proč respondenti návrat zpět na Ukrajinu plánují nebo naopak neplánují. Ten jasně signalizuje, že někteří svůj doposud proklamovaný

plán návratu patrně pozmění, neboť „push“ faktory na Ukrajině dostatečně nepominou (a to i po skončení válečného konfliktu) a převáží různorodé „pull“ faktory velící k setrvání v Česku.

Tab. 61: Shrnutí poznatků o objektivní situaci a subjektivních názorech ve třech zkoumaných tematických oblastech

	Ekonomická aktivita	**Znalost českého jazyka**	**Návrat na Ukrajinu**
Popis zjištěné situace	46 % vzorku tvořili nezaměstnaní, 38 % zaměstnaní, 16 % nepracující na mateřské, důchodci, studenti.	9 % dokáže běžně komunikovat v ČJ, 26 % dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí, 42 % umí některá slova a fráze, 22 % neumí česky vůbec.	Toto bude možno zjišťovat až po provedení dalších plánovaných vln výzkumu.
Plány, preference, snahy měnit situaci	80 % nezaměstnaných chce najít práci, 20 % v nejbližší době pracovat neplánuje. 52 % ze zaměstnaných je s prací spokojeno, 48 % spokojeno není a chce si najít jiné zaměstnání.	34 % se učí česky prostřednictvím pravidelných kurzů, 38 % aktivním samostudiem, 17 % to plánuje do budoucna, 11 % to neplánuje.	42 % se určitě plánuje vrátit, jakmile to bude možné a dalších 34 % návrat spíše plánuje. 21 % návrat spíše neplánuje a 2 % návrat určitě neplánují.
Subjektivní postoje	75 % respondentů si myslí, že uprchlíci z Ukrajiny by si v Česku měli co nejdříve najít práci, 11 % s tímto tvrzením nesouhlasí.	80 % respondentů souhlasilo s tím, že uprchlíci by se co nejdříve měli naučit česky. 10 % s tímto tvrzením nesouhlasilo.	Podle 27 % respondentů by uprchlíci měli mít povinnost se vrátit na Ukrajinu, jakmile to jen bude možné. 50 % s tímto tvrzením nesouhlasilo.
Vnímané sociální normy	59 % potvrdilo, že jejich blízké okolí od nich očekává, že budou v Česku pracovat, 21 % si toto nemyslí.	63 % potvrdilo, že jejich okolí od nich očekává, že se naučí dobře česky, 18 % si toto nemyslí.	66 % potvrdilo, že jejich okolí jejich návrat na Ukrajinu očekává. 23 % s takovým názorem nesouhlasilo.
Vnímaná kontrola nad situací	Podle 63 % je nalezení odpovídajícího zaměstnání v Česku obtížné, podle 19 % nikoliv.	49 % uvedlo, že naučit se dobře česky pro ně bude obtížné, 41 % že nikoliv.	34 % uvedlo, že návrat na Ukrajinu pro ně bude obtížný. 47 % si toto nemyslí.

Vedle poznatků pojících se s proměnnými definovanými na základě teorie plánovaného chování byla dosažena i řada dalších zjištění. Porovnáním současné ekonomické (ne)aktivity respondentů se situací před jejich odchodem z Ukrajiny bylo jasně potvrzeno, že u zhruba třetiny z nich šlo souběžně i o „odchod“ z trhu práce a u řady dalších přesun do nekvalifikovaných pozic. Zvláště postiženi jsou vysokoškolsky vzdělaní respondenti, resp. zde vzdělané ženy. Za tímto faktem stojí mnoho důvodů – starost o dítě, děti, malá zkušenost s českým institucionálním prostředím, problém nostrifikace vzdělání a profese, malá nebo nedostatečná znalost češtiny, obtížné prosazení se na českém trhu práce na vysoce kvalifikovaných postech atd. Tito uprchlíci tedy v tomto ohledu kopírují zkušenost svých krajanů – ekonomických migrantů, pro které je tzv. „překvalifikovanost“ a „stabilita“ na pozicích nízkokvalifikovaných pracovníků v Česku dlouhodobě tradičním rysem (viz Valenta, Drbohlav 2018). Tato studie tak mimo jiné potvrdila vyšší pravděpodobnost pro získání práce v Česku u středně vzdělaných uprchlíků.

Provedená hodnocení poukázala na řadu odlišností uprchlíků ze Západní Ukrajiny. Fakticky jsou relativně více ekonomicky zapojení a složení této skupiny také více reflektuje některé charakteristiky, které se pro získání zaměstnání v Česku ukázaly být významné. Jedná se např. o nižší dosažené vzdělání (v průměru střední škola s maturitou), relativně lepší úroveň znalosti češtiny a častější existenci nápomocných kontaktů, které měli v Česku již při svém příjezdu, nižší preference návratu na Ukrajinu nebo nižší průměrný věk. Na druhou stranu se tato skupina liší i v některých charakteristikách, které se naopak ukázaly být v rámci celého souboru asociované s ekonomickou aktivitou negativně. Jde např. o vyšší míru nezaměstnanosti západoukrajinských respondentů před odchodem z Ukrajiny nebo jejich relativně vyšší loajalitu k domovskému regionu a obci (ale nikoliv k ukrajinskému státu). V dalších charakteristikách se pak tato skupina od ostatních signifikantně neliší (např. srovnatelný podíl žen a dětí). Zmíněné odlišnosti této skupiny odrážejí specifika Západní Ukrajiny a místní populace, ale nelze je interpretovat tak, že by naznačovaly převahu ekonomicky motivovaných migrantů v této skupině.

Důležitý závěr se vztahuje k roli sociálních sítí. Potvrdila se očekávatelná pozitivní souvislost mezi zaměstnaností respondentů v Česku a existencí kontaktů, které zde před svým příchodem měli. Poměrně překvapivé a nové zjištění ale je, že statisticky významné se v ohledu k zapojení do trhu práce v Česku ukázaly být zejména předchozí kontakty na přátele a

známé českého původu. Kontakty na rodinné příslušníky nebo krajany se ukázaly být z hlediska jejich nápomocnosti pro zapojení uprchlíků do trhu práce méně významné než kontakty na přátelé a známé českého původu.

Poděkování

Poděkování patří všem pracovnicím a pracovníkům Slova21 z. s., kteří prováděli sběr dat v terénu. Rovněž tak je nutno poděkovat Anně Levkové, Leonidu Levkovovi a Natalii Larchenko, kteří přenesli data z dotazníků do elektronické podoby. Anně Levkové rovněž díky za pomoc s organizací zpracování dat a cenné poznámky k interpretaci některých výsledků. V neposlední řadě se sluší poděkovat všem respondentům, bez jejichž ochoty informovat o své situaci, by se toto šetření nemohlo nikdy realizovat.

Literatura

Ajzen, I. (1991): The Theory of Planned Behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179–211.

Coufalová, L., Fumarco, L., Milkula, Š. (2022): Ukrajinští uprchlíci očima zaměstnavatelů. SYRI, Masarykova univerzita, Brno.

Červenka, J. (2022b): Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – jaro 2022. Tisková zpráva. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, Praha. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5540/f9/pm220708.pdf

Červenka, J. (2022a): Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – jaro 2022. Tisková zpráva. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, Praha. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5540/f9/pm220708.pdf

Esser, H., Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Konstruktion der Gesellschaft, Frankfurt-New York, Campus, 2000.

Gordon, M. (1964): Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins. Oxford University Press, New York.

Heckmann, F, Bosswick, W. (2006): Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0622.htm

Kavanová, M., Prokop, D., Bicanová, J., Michal Kunc (2022): Hlas Ukrajinců: Zkušenosti uprchlíků s bydlením v Česku a výhled do budoucna. Výzkum mezi uprchlíky. PAQ Research, Sociologický ústav ČR, Praha.

Kavanová, M., Prokop, Škvrňák, M., Levinský, M. (2022): Hlas Ukrajinců: Duševní zdraví. Výzkum mezi uprchlíky. PAQ Research, Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Kavanová, M., Prokop, Škvrňák, M., Levinský, M. (2022): Hlas Ukrajinců: Pracovní uplatnění, Praha.

Kavanová, M., Prokop, Škvrňák, M., Levinský, M. (2022): Hlas Ukrajinců: Zdraví a služby, PAQ Research, Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Klimešová, M., Šatava, J., Ondruška, M. (2022): Situace uprchlíků z Ukrajiny. MPSV ČR, Praha.

Kment, Š., Kořínek, A., Gargulák, K., Korbel, V. (2022): Ukrajinští Romové v České republice. PAQ Research, Praha.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. (1998): Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of Millenium. Clarendon Press, Oxford.

Novotný, J., Feřtrová, M., Jungwiertová, L. (2020): Postgraduate migration behaviour of international university students supported from the Czech Development Cooperation scholarships. Population, Space and Place, 26(7), **https://doi.org/10.1002/psp.2361**

OECD (2022): Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries. OECD Publishing, Paris.

Prokop, D., Bicanová, J., Levinský, M., Kment, Š. (2022): Hlas Ukrajinců: Zkušenosti a potřeby dětí a rodičů v českém vzdělávání. Výzkum mezi uprchlíky. PAQ Research, Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Prokop, D., Kavanová, M., Škvrňák, M., Kunc, M., Gargulák, K., Levinský, M., Bicanová, J. (2023): Hlas Ukrajinců: vzdělávání dětí. PAQ Research, Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Valenta, O., Drbohlav, D. (2018): Longitudinal and Spatial Perspectives on the Mismatch of Tertiary Educated Migrant Workers in the Czech Labour Market: The Case of Ukrainians. Moravian Geographical Reports, 26(4), 255–272.

Přílohy

PŘÍLOHA I – TABULKY

Tab. 1 Pohlaví (ot. 1.1.)

		N	Podíl v procentech
Pohlaví	*muž*	163	15,7
	žena	861	83
	celkem	1024	98,7
Nezjištěno		13	1,3
Celkem		1037	100

Tab. 2 Věk (ot. 1.2.)

	N	Minimum	Maximum	Průměr	Směrodatná odchylka
Věk	1020	14	83	40,4	14,3

Tab. 3 Věk v závislosti na pohlaví

	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Muž	159	40,2	17	16	83
Žena	849	40,5	13,7	14	83
Celkem	1008	40,4	14,3	14	83

Tab. 4 Místo (okres) vyplnění dotazníku

	N	Podíl v procentech
Blansko	7	0,7
Brno	85	8,2
Brno-venkov	102	9,8
České Budějovice	4	0,4
Hradec Králové	25	2,4
Chrudim	9	0,9
Jablonec nad Nisou	10	1
Jihlava	44	4,2

Kolín	1	0,1
Mladá Boleslav	8	0,8
Olomouc	5	0,5
Ostrava	3	0,3
Pardubice	98	9,5
Plzeň-sever	50	4,8
Praha	356	34,3
Teplice	19	1,8
Trutnov	56	5,4
Ústi nad Labem	129	12,4
Zlín	26	2,5
Celkem	1037	100

Tab. 5 (ot. 1.3.) Místo současného bydliště v Česku

	N	Podíl v procentech
Blansko	7	0,7
Břeclav	1	0,1
Brno	78	7,5
Brno-město	5	0,5
Brno-venkov	103	9,9
Česká Lípa	1	0,1
České Budějovice	4	0,4
Hradec Králové	26	2,5
Chrudim	13	1,3
Jablonec nad Nisou	9	0,9
Jihlava	43	4,1
Karlovy Vary	1	0,1
Kladno	1	0,1
Kolín	2	0,2
Kutna Hora	2	0,2
Mlada Boleslav	9	0,9
Náchod	1	0,1
Olomouc	5	0,5
Ostrava	3	0,3
Pardubice	89	8,6
Plzeň-sever	50	4,8
Praha	349	33,7
Praha-východ	1	0,1
Praha-západ	2	0,2
Rychnov nad Kněžnou	1	0,1
Teplice	19	1,8
Trutnov	56	5,4
Ústi nad Labem	129	12,4
Zdar nad Sázavou	1	0,1

Zlín	26	2,5
Celkem	1037	100

Tab. 6 (ot. 1.4.) Místo bydliště (oblast, město se speciálním statusem, autonomní republika) na Ukrajině před příchodem do Česka

	N	Podíl v procentech
Autonomní republika Krym	1	0,1
Čerkaská oblast	18	1,7
Černigovská oblast	22	2,1
Černovická oblast	6	0,6
Dněpropetrovská oblast	89	8,6
Doněcká oblast	106	10,2
Charkovská oblast	170	16,4
Chersonská oblast	34	3,3
Chmelnická oblast	9	0,9
Ivanofrankovská oblast	34	3,3
Kirovogradská oblast	16	1,5
Kyjev	88	8,5
Kyjevská oblast	51	4,9
Luhanská oblast	27	2,6
Lvovská oblast	21	2
Nikolajevská oblast	55	5,3
Oděská oblast	68	6,6
Poltavská oblast	15	1,4
Rovenská oblast	12	1,2
Sumská oblast	15	1,4
Ternopolská oblast	11	1,1
Vinnická oblast	14	1,4
Volyňská oblast	7	0,7
Zakarpatská oblast	59	5,7
Záporožská oblast	60	5,8
Žitomírská oblast	23	2,2
Nezjištěno	6	0,6
Celkem	1037	100

Tab. 7 (ot. 1.4.) Místo bydliště na Ukrajině před příchodem do Česka podle čtyř ukrajinských makroregionů

	N	Podíl v procentech
Jižní	307	29,6
Východní	303	29,2
Střední	262	25,3
Západní	159	15,3
Nezjištěno	6	0,6

Celkem	1037	100

Tab. 8 (ot. 1.5.) Rodinný stav

	N	Podíl v procentech
Vdaná/ženatý	497	47,9
Svobodný/á	244	23,5
Rozvedený/á	165	15,9
Ovdovělý/á	73	7
Žijí s partnerem/ partnerkou	54	5,2
Nezjištěno	4	0,4
Celkem	1037	100

Tab. 9 (ot. 1.6.) Nejvyšší dosažené vzdělání

	N	Podíl v procentech
Bez vzdělání	16	1,5
Základní škola	14	1,4
Střední škola bez maturity	192	18,5
Střední škola s maturitou	272	26,2
Vyšší odborná škola	154	14,9
VŠ vzdělání	385	37,1
Nezjištěno	4	0,4
Celkem	1037	100

Tab. 10 (ot. 1.7.) Socioekonomická pozice na Ukrajině před příchodem do Česka

	N	Podíl v procentech
Zaměstnaný/á	533	51,4
OSVČ/podnikatel/ka	81	7,8
Mateřská/rodičovská	67	6,5
Nezaměstnaný/á	98	9,5
Důchodce (invalidní nebo starobní)	108	10,4
Student/ka SŠ	26	2,5
Student/ka VŠ	53	5,1
V domácnosti	65	6,3
Nezjištěno	6	0,6
Celkem	1037	100

Tab. 11 (ot. 1.8.) Současná socioekonomická pozice v Česku

	N	Podíl v procentech
Zaměstnaný/á	312	30,1
OSVČ/podnikatel/ka	9	0,9
Mateřská/rodičovská	50	4,8
Nezaměstnaný/á	525	50,6
Důchodce (invalidní nebo starobní)	77	7,4
Student/ka SŠ	11	1,1
Student/ka VŠ	26	2,5
V domácnosti	15	1,4
Nezjištěno	12	1,2
Celkem	1037	100

Tab. 12 (ot. 1.9.) Subjektivně vnímaná životní úroveň respondenta ve srovnání s průměrem ukrajinské společnosti – do února 2022

	N	Podíl v procentech
Nejnižší	30	2,9
Podprůměrná	128	12,3
Průměrná	732	70,6
Nadprůměrná	130	12,5
Nejvyšší	4	0,4
Nezjištěno	13	1,3
Celkem	1037	100

Tab. 13 (ot. 1.10.) Datum příjezdu do Česka

	N	Podíl v procentech
Dříve než v 2022	30	2,9
Leden 2022	15	1,4
Únor 2022	81	7,8
Březen 2022	415	40
Duben 2022	145	14
Kveten 2022	82	7,9
Červen 2022	60	5,8
Červenec 2022	71	6,8
Srpen 2022	49	4,7
Září 2022	52	5
Říjen 2022	13	1,3
2022 (měsíc neuved)	22	2,1
Nezjištěno	2	0,2

Celkem	1037	100

Tab. 14 (ot. 1.11.) Kolik z blízkých členů rodiny respondenta (manžel/manželka, děti, vnuci, rodiče – včetně tchýně/tchána, prarodiče, sourozenci) se nyní nachází v Česku

	N	Podíl v procentech
0	97	9,4
1	188	18,1
2	226	21,8
3	233	22,5
4	119	11,5
5	68	6,6
6	42	4,1
7	25	2,4
8	14	1,4
9	9	0,9
10	16	1,5
Celkem	1037	100

Tab. 15 (ot. 1.11.) Kolik z blízkých členů rodiny, kteří se nyní nachází v Česku, jsou dětmi respondentů

	N	Podíl v procentech
0	371	35,8
1	348	33,6
2	250	24,1
3	48	4,6
4	14	1,4
5	3	0,3
6	2	0,2
8	1	0,1
Celkem	1037	100

Tab. 16 (ot. 1.11.) Kolik z dětí, které se nyní v Česku s respondentem nacházejí, je mladších 15 let

	N	Podíl v procentech
0	541	52,2
1	279	26,9
2	168	16,2
3	35	3,4
4	7	0,7
5	7	0,7
Celkem	1037	100

Tab. 17 (ot. 1.12.) Kolik z blízkých členů rodiny respondenta (manžel/manželka, děti, vnuci, rodiče, tchýně/tchán, prarodiče, sourozenci) dnes pobývá na Ukrajině

	N	Podíl v procentech
0	73	7
1	128	12,3
2	152	14,7
3	106	10,2
4	113	10,9
5	90	8,7
6	56	5,4
7	28	2,7
8	27	2,6
9	8	0,8
10	218	21
Není jasné	2	0,2
Nezjištěno	36	3,5
Celkem	1037	100

Tab. 18 (ot. 1.12.) Kolik z blízkých členů rodiny respondenta (manžel/manželka, děti, vnuci, rodiče, tchýně/tchán, prarodiče, sourozenci) dnes pobývá v jiné zemi Evropské unie (kromě Česka)

	N	Podíl v procentech
0	380	36,6
1	73	7
2	61	5,9
3	38	3,7
4	20	1,9
5	17	1,6
6	9	0,9
7	2	0,2
8	6	0,6
9	1	0,1
10	16	1,5
Nezjištěno	414	39,9

Celkem	1037	100

Tab. 19 (ot. 1.12.) Kolik z blízkých členů rodiny respondenta (manžel/manželka, děti, vnuci, rodiče – včetně tchýně/tchána, prarodiče, sourozenci) dnes pobývá v jiné zemi ve světě

	Počet	Podíl v procentech
0	442	42,6
1	55	5,3
2	27	2,6
3	22	2,1
4	11	1,1
5	6	0,6
6	7	0,7
7	2	0,2
8	2	0,2
10	11	1,1
Nezjištěno	452	43,6
Celkem	1037	100

Tab. 20 (ot. 1.13.) Kontakt na někoho před příchodem do Česka

	N	Podíl v procentech
Měl/a jsem v Česku již rodinné příslušníky	198	19,1
Měl/a jsem v Česku již přátele a známé z Ukrajiny	244	23,5
Měl/a jsem v Česku již přátele a známé z Česka	120	11,6
Žádný kontakt jsem v Česku před svým příchodem neměl/a	474	45,7
Nezjištěno	1	0,1
Celkem	1037	100

Tab. 21 (ot. 1.14) Nakolik byly již existující sociální sítě v Česku nápomocné

	N	Podíl v procentech
Nepomohl mi vůbec nebo jen minimálně	64	6,2
Trochu mi pomohl	199	19,2
Velmi mi pomohl	349	33,7
Před příchodem do Česka jsem zde žádný kontakt neměl	347	33,5
Nezjištěno	78	7,5
Celkem	1037	100

Tab. 22 (ot. 1.13, 1.14) Kontakt v Česku před příchodem versus úroveň pomoci

		Kontakty pomoc				Celkem
		Nepomohl mi vůbec nebo jen minimálně	*Trochu mi pomohl*	*Velmi mi pomohl*	*Před příchodem do Česka jsem zde žádný kontakt neměl*	
Kontakty v ČR	*Měl/a jsem v Česku již rodinné příslušníky*	11	64	118	3	196
	Měl/a jsem v Česku již přátele a známé z Ukrajiny	23	86	126	8	243
	Měl/a jsem v Česku již přátele a známé z Česka	7	35	75	2	119
	Žádný kontakt jsem v Česku před svým příchodem neměl/a	23	14	30	334	401
Celkem		64	199	349	347	959

Tab. 23 (ot. 1.15.) Oddanost bývalému místu bydliště na Ukrajině (obci\městu)

	N	Podíl v procentech
Velmi oddán	543	52,4
Docela oddán/loajální	343	33,1
Ne moc oddán	106	10,2

Vůbec neoddán	26	2,5
Nezjištěno	19	1,8
Celkem	1037	100

Tab. 24 (ot. 1.15.) Oddanost regionu na Ukrajině – místu bývalého trvalého bydliště

	N	Podíl v procentech
Velmi oddán	515	49,7
Docela oddán/loajální	356	34,3
Ne moc oddán	91	8,8
Vůbec neoddán	26	2,5
Nezjištěno	49	4,7
Celkem	1037	100

Tab. 25 (ot. 1.15.) Oddanost Ukrajině jako státu

	N	Podíl v procentech
Velmi oddán	567	54,7
Docela oddán/loajální	274	26,4
Ne moc oddán	66	6,4
Vůbec neoddán	31	3
Nezjištěno	99	9,5
Celkem	1037	100

Tab. 26 (ot 2.1.) Identifikace pracovní činnosti, vykonávané před odchodem z Ukrajiny

	N	Podíl v procentech
Vedení firem/institucí	45	4,3
Vývoj softwaru a online služeb (pozice v IT)	20	1,9
Odborný pracovník s vysokou kvalifikací technického směru (konstruktér, projektant apod.)	28	2,7
Netechnický odborný pracovník s kvalifikací (např. ekonom, statistik, psycholog, personalista, marketér apod.)	104	10
Lékař, právník, učitel apod.	99	9,5
Vědecko-výzkumná činnost	9	0,9
Ozbrojené síly a bezpečnostní sbory (policista, hasič, voják aj.)	15	1,4
Úřednické pozice v institucích státu nebo místních samospráv	23	2,2
Specializované výrobní a řemeslné pozice, opraváři	50	4,8
Obsluha dopravních prostředků, logistika (řidič, skladník aj.)	32	3,1
Pomocný nebo nekvalifikovaný pracovník	36	3,5
Zdravotnický nelékařský personál	44	4,2
Pracovník v sociálních službách (pečovatel aj.)	22	2,1
Péče o děti a vzdělávání předškolních dětí (vychovatel, asistent, učitelka mateřské školy aj.)	40	3,9
Pozice na přepážce, recepci (banka, pošta, recepční, podatelna,	112	10,8

pokladní, prodavač aj.)		
Obchodní činnost	35	3,4
Pracovník ve službách (cestovní ruch, gastronomie, kadeřník, trenér, knihovník aj.)	72	6,9
Umělecká činnost	30	2,9
Žádnou práci jsem nevykonával/a	179	17,3
Nezjištěno	42	4,1
Celkem	1037	100

Tab. 27 (ot. 2.3.) Aktuální situace z hlediska pracovního uplatnění v Česku

	N	**Podíl v procentech**
Mám v ČR odpovídající pracovní uplatnění a v dohledné době (v následujících měsících) neplánuji změnu	176	17
Mám v ČR práci, ale chci své pracovní uplatnění změnit	156	15
Nyní práci nemám, ale aktivně se snažím pracovní uplatnění nalézt	447	43,1
Nyní práci nemám a v dohledné době (v následujících měsících) ani pracovní uplatnění neplánuji	231	22,3
Jiné	12	1,2
Nezjištěno	15	1,4
Celkem	1037	100

Tab. 28 (ot. 2.4.) Identifikace pracovní činnosti nyní vykonávané v Česku

	Počet	**Podíl v procentech**
Vedení firem/institucí	3	0,3
Vývoj softwaru a online služeb (pozice v IT)	9	0,9
Odborný pracovník s vysokou kvalifikací technického směru (konstruktér, projektant apod.)	6	0,6
Netechnický odborný pracovník s kvalifikací (např. ekonom, statistik, psycholog, personalista, marketér apod.)	8	0,8
Lékař, právník, učitel apod.	9	0,9
Vědecko-výzkumná činnost	2	0,2
Specializované výrobní a řemeslné pozice, opraváři	48	4,6
Obsluha dopravních prostředků, logistika (řidič, skladník aj.)	18	1,7
Pomocný nebo nekvalifikovaný pracovník	165	15,9
Zdravotnický nelékařský personál	14	1,4
Pracovník v sociálních službách (pečovatel aj.)	21	2
Péče o děti a vzdělávání předškolních dětí (vychovatel, asistent, učitelka mateřské školy aj.)	9	0,9
Pozice na přepážce, recepci (banka, pošta, recepční, podatelna, pokladní, prodavač aj.)	23	2,2
Obchodní činnost	9	0,9

Pracovník ve službách (cestovní ruch, gastronomie, kadeřník, trenér, knihovník aj.)	25	2,4
Umělecká činnost	2	0,2
Žádnou práci jsem nevykonával/a	426	41,1
Nezjištěno	240	23,1
Celkem	1037	100

Tab. 29 (ot. 2.7.) Výše pracovního úvazku

	N	Podíl v procentech
0	4	0,4
0	1	0,1
1	1	0,1
8	1	0,1
10	18	1,7
20	20	1,9
30	24	2,3
40	16	1,5
50	43	4,1
60	13	1,3
70	18	1,7
80	23	2,2
90	8	0,8
100	156	15
Nezjištěno	691	66,6
Celkem	1037	100

Tab. 30 (ot. 2.8.) Důvod současné nezaměstnanosti

	N	Podíl v procentech
Práci si aktivně hledám, ale zatím se mi žádné zaměstnání nepodařilo najít	274	26,4
Práci si aktivně hledám, ale zatím se mi podařilo nalézt pouze zaměstnání, které jsem nechtěl/a nebo nemohl/a vykonávat.	62	6
Pracovat začnu až po splnění nutných kvalifikačních podmínek, které se v současnosti aktivně snažím naplnit	96	9,3
Starám se o rodinu a zajištění domácnosti a na zaměstnání nemám čas.	121	11,7
V Česku neplánuji pobývat delší dobu a práci si proto nehledám.	34	3,3
Jsem zajištěn/a, pracovat proto nepotřebuji.	19	1,8
Jiné důvody (stručně popište)	107	10,3
V současnosti jsem zaměstnán (včetně vlastního podnikání).	165	15,9
Nezjištěno	159	15,3
Celkem	1037	100

Tab. 31 (ot. 2.9.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Moje rodina a blízké okolí ode mě očekává, že budu v ČR pracovat“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	330	31,8
Spíše souhlasím	273	26,3
Spíše nesouhlasím	103	9,9
Nesouhlasím	119	11,5
Vůbec netuším	195	18,8
Nezjištěno	17	1,6
Celkem	1037	100

Tab. 32 (ot. 2.10.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Lidé přicházející z Ukrajiny do ČR by si zde co nejdříve měli najít práci“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	391	37,7
Spíše souhlasím	381	36,7
Spíše nesouhlasím	71	6,8
Nesouhlasím	41	4
Vůbec netuším	141	13,6
Nezjištěno	12	1,2
Celkem	1037	100

Tab. 33 (ot. 2.11.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Nalézt si odpovídající pracovní uplatnění v ČR pro mě bylo/bude obtížné“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	350	33,8
Spíše souhlasím	285	27,5
Spíše nesouhlasím	130	12,5
Nesouhlasím	70	6,8
Vůbec netuším	166	16
Nezjištěno	36	3,5
Celkem	1037	100

Tab. 34 (ot. 3.1.) Znalost českého jazyka

	N	Podíl v procentech
Česky vůbec neumím	229	22,1
Umím některá slova a fráze (A1)	440	42,4
Dám dohromady pár vět a jednodušším rozumím (A2)	270	26
Domluvím se v běžných situací a rozumím textu (B1)	71	6,8
Dokáži plynně konverzovat a psát (B2+)	22	2,1

Nezjištěno	5	0,5
Celkem	1037	100

Tab. 35 (ot. 3.2.) Snaha zlepšit si svoji úroveň znalosti češtiny

	N	Podíl v procentech
Ano, účastním se pravidelných kurzů češtiny (prezenčně či online)	347	33,5
Ano, snažím se naučit česky aktivním samostudiem	391	37,7
Ne, studiu češtiny se zatím cíleně nevěnuji, protože česky již umím dostatečně	37	3,6
Ne, studiu češtiny se zatím cíleně nevěnuji, ale plánuji to v budoucnu	178	17,2
Ne, studiu češtiny se zatím cíleně nevěnuji, protože češtinu nebudu potřebovat	73	7
Nezjištěno	11	1,1
Celkem	1037	100

Tab. 36 (ot. 3.3.) Počty hodin týdně cíleného studia češtiny

	N	Podíl v procentech
0 hodin	181	17,5
2 hodiny či méně	389	37,5
2-5 hodin	288	27,8
5-10 hodin	99	9,5
10-15 hodin	32	3,1
15-20 hodin	13	1,3
více než 20 hodin	15	1,4
Nezjištěno	20	1,9
Celkem	1037	100

Tab. 37 (ot. 3.4.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Lidé v mém okolí ode mě očekávají, že se naučím dobře česky“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	275	26,5
Spíše souhlasím	368	35,5
Spíše nesouhlasím	114	11
Nesouhlasím	76	7,3
Vůbec netuším	196	18,9
Nezjištěno	8	0,8

Celkem	1037	100

Tab. 38 (ot. 3.5.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Lidé přicházející z Ukrajiny do ČR by se měli co nejdříve naučit česky“

	N	**Podíl v procentech**
Souhlasím	395	38,1
Spíše souhlasím	429	41,4
Spíše nesouhlasím	68	6,6
Nesouhlasím	36	3,5
Vůbec netuším	102	9,8
Nezjištěno	7	0,7
Celkem	1037	100

Tab. 39 (ot. 3.6.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: Naučit se dobře česky pro mě bylo/bude obtížné“

	N	**Podíl v procentech**
Souhlasím	201	19,4
Spíše souhlasím	307	29,6
Spíše nesouhlasím	246	23,7
Nesouhlasím	181	17,5
Vůbec netuším	80	7,7
Nezjištěno	22	2,1
Celkem	1037	100

Tab. 40 (ot. 3.7.) Překážky pro studium českého jazyka

	N	**Podíl v procentech**
Nepotřebuji se cíleně připravovat, česky umím dostatečně	22	2,1

Nepotřebuji se cíleně připravovat, česky se postupně učím nutností každodenní komunikace v češtině	154	14,9
Žádné výrazné překážky pro cílené studium češtiny nemám	327	31,5
Na cílené studium češtiny nemám dostatek času	225	21,7
Pro cílené studium češtiny nemám dostatek potřebných finančních prostředků	109	10,5
Nemám dostatečné informace o možnostech cíleného studia češtiny	51	4,9
Nemám dostatečné možnosti (např. neexistuje dostatečná nabídka kurzů češtiny v místě mého bydliště	73	7
Jiné	52	5
Nezjištěno	24	2,3
Celkem	1037	100

Tab. 41 (ot. 3.7.) Další překážky pro studium českého jazyka

	N	**Podíl v procentech**
Nepotřebuji se cíleně připravovat, česky se postupně učím nutností každodenní komunikace v češtině	2	0,2
Žádné výrazné překážky pro cílené studium češtiny nemám	33	3,2
Na cílené studium češtiny nemám dostatek času	67	6,5
Pro cílené studium češtiny nemám dostatek potřebných finančních prostředků	89	8,6
Nemám dostatečné informace o možnostech cíleného studia češtiny	53	5,1
Nemám dostatečné možnosti (např. neexistuje dostatečná nabídka kurzů češtiny v místě mého bydliště	78	7,5
Jiné	31	3
Nezjištěno	684	66
Celkem	1037	100

Tab. 42 (ot. 3.8) Znalost angličtiny

	N	**Podíl v procentech**
Neznám vůbec nic	107	10,3
Umím některá slova a fráze (A1)	208	20,1
Dám dohromady pár vět a jednodušším rozumím (A2)	245	23,6
Domluvím se v běžných situací a rozumím textu (B1)	119	11,5
Dokážu plynně konverzovat a psát (B2+)	68	6,6
Jsem rodilý mluvčí (C1/C2)	13	1,3

Nezjištěno	277	26,7
Celkem	1037	100

Tab 43 (ot. 3.8) Znalost ruštiny

	N	Podíl v procentech
Neznám vůbec nic	26	2,5
Umím některá slova a fráze (A1)	17	1,6
Dám dohromady pár vět a jednodušším rozumím (A2)	27	2,6
Domluvím se v běžných situací a rozumím textu (B1)	58	5,6
Dokážu plynně konverzovat a psát (B2+)	420	40,5
Jsem rodilý mluvčí (C1/C2)	379	36,5
Nezjištěno	110	10,6
Celkem	1037	100

Tab 44. (ot. 3.8) Znalost němčiny

	N	Podíl v procentech
Neznám vůbec nic	298	28,7
Umím některá slova a fráze (A1)	87	8,4
Dám dohromady pár vět a jednodušším rozumím (A2)	37	3,6
Domluvím se v běžných situací a rozumím textu (B1)	15	1,4
Dokážu plynně konverzovat a psát (B2+)	8	0,8
Jsem rodilý mluvčí (C1/C2)	3	0,3
Nezjištěno	589	56,8
Celkem	1037	100

Tab 45. (ot. 4.1.) Plán návratu

	N	Podíl v procentech
Určitě ano	431	41,6
Spíše ano	351	33,8
Spíše ne	218	21
Určitě ne	23	2,2
Nezjištěno	14	1,4
Celkem	1037	100

Tab. 46 (ot. 4.3.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Moje rodina očekává, že jakmile to bude možné, tak se vrátím zpět na Ukrajinu“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	429	41,4
Spíše souhlasím	259	25

Spíše nesouhlasím	146	14,1
Nesouhlasím	87	8,4
Vůbec netuším	100	9,6
Nezjištěno	16	1,5
Celkem	1037	100

Tab. 47 (ot. 4.4.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Uprchlíci z Ukrajiny pobývající v ČR by měli mít povinnost vrátit se zpět na Ukrajinu, jakmile to jen bude možné“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	115	11,1
Spíše souhlasím	164	15,8
Spíše nesouhlasím	238	23
Nesouhlasím	283	27,3
Vůbec netuším	225	21,7
Nezjištěno	12	1,2
Celkem	1037	100

Tab. 48 (ot. 4.5.) Souhlas versus nesouhlas s tvrzením: „Návrat zpět na Ukrajinu, až to bude možné, pro mne bude dosti obtížný.“

	N	Podíl v procentech
Souhlasím	149	14,4
Spíše souhlasím	201	19,4
Spíše nesouhlasím	201	19,4
Nesouhlasím	288	27,8
Vůbec netuším	183	17,6
Nezjištěno	15	1,4
Celkem	1037	100

Tab. 49 (ot. 5.1.) Spokojenost se současným životem (na škále od 1 – vysoce spokojen do 10 – vrcholně nespokojen)

	N	Podíl v procentech
1	130	12,5
2	104	10
3	173	16,7
4	122	11,8
5	253	24,4
6	76	7,3
7	71	6,8
8	62	6
9	14	1,4
10	20	1,9
11	1	0,1
Nezjištěno	11	1,1
Celkem	1037	100

Tab. 50 (ot. 5.2.) Kvalita života v Česku (na škále od 1 – vysoce spokojen do 10 – vrcholně nespokojen)

	N	Podíl v procentech
1	123	11,9
2	145	14
3	177	17,1
4	122	11,8
5	216	20,8
6	80	7,7
7	73	7
8	63	6,1
9	9	0,9
10	11	1,1
Nezjištěno	18	1,7
Celkem	1037	100

PŘÍLOHA II – DOTAZNÍKY (UKRAJINSKÁ A RUSKÁ VERZE)

ОПИТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ В ЧЕХІЇ

Дане опитування досліджує три важливі сфери інтеграції (і міграції) Українців-біженців від війни у чеське суспільство: працевлаштування, знання мов і проблематику повернення додому, тобто в Україну. Дослідження сприятиме глибшому вивченню даних процесів інтеграції й міграції. Також ми сподіваємося, що воно принесе і конкретні рекомендації, що могли б у майбутньому допомогти краще впоратися з інтеграцією іноземців у Чехії, як біженцям, так і суб'єктам (державним органам і не державному сектору), що її організовують. Дані збираються організацією Slovo 21. Їхню оцінку здійснюватимуть соціальні географи, працівники Природознавчого факультету Карлового Університету.

Заповнення анкети є добровільним і триває близько 25 хвилин. Просимо Вас правдиво і чесно відповісти на всі запитання.

Ми захищаємо ваші персональні дані відповідно до законодавства. При оцінці та використанні отриманої інформації ми гарантуємо анонімність (ваші персональні дані не будуть розголошені ніде і нікому; в анкеті непотрібно вказувати ім'я чи прізвище).
Заповнивши анкету:

а) ви погоджуєтеся на обробку персональних даних, які ви заповнюєте в доданій анкеті, і одночасно

б) підтверджуєте, що ви:

а. були проінформовані про умови обробки персональних даних для наукових досліджень,

б. вирішили зробити це добровільно,

в. докладна інформація щодо цього використання була чітко пояснена,

г. мали можливість поставити додаткові запитання, і на них було надано відповіді.

Дякуємо Вам за співпрацю.

проф. Душан Дрбоглав, доц. Йосеф Новотний

drbohlav@natur.cuni.cz, josef.novotny@natur.cuni.cz

Розпорядник персональних даних:
Кафедра суспільної географії та регіонального розвитку, природничий факультет, Карлів університет, Альбертова 6, 12800, Прага 2, ksgrrsek@natur.cuni.cz, тел.: 221 951 389

Контакт з питань захисту персональних даних - gdpr@natur.cuni.cz

Місце заповнення анкети : .....

Дата і час заповнення анкети: .....

1. Демографічні, соціально-економічні й міграційні характеристики

1.1. Стать: чоловік/жінка

1.2. Вік (у роках): **.....**

1.3. Місце Вашого теперішнього проживання в Чехії: назва села, міста: **.....**

1.4. В якому регіоні України Ви довгостроково проживали до приїзду в Чехію? (*Оберіть тільки одну відповідь. Якщо члени домогосподарства проживали у різних регіонах, оберіть той регіон, в якому жила більшість членів)*

1	місто Київ	10	Київська область	19	Тернопільська область
2	Вінницька область	11	Кіровоградська область	20	Харківська область
3	Волинська область	12	Луганська область	21	Херсонська область
4	Дніпропетровська область	13	Львівська область	22	Хмельницька область
5	Донецька область	14	Миколаївська область	23	Черкаська область
6	Житомирська область	15	Одеська область	24	Чернівецька область
7	Закарпатська область	16	Полтавська область	25	Чернігівська область
8	Запорізька область	17	Рівненська область	26	Автономна республіка Крим
9	Івано-Франківська область	18	Сумська область	27	За кордоном України

1.5. Сімейний стан:

1	2	3	4	5
заміжня/одружений	не одружений/не заміжня	розлучений/розлучена	вдова/вдівець	живу з партнером/партнеркою

1.6. Яка Ваша закінчена освіта (обрати тільки один із зазначених варіантів):

1	2	3	4	5	6
без освіти	початкова школа	середня школа (повна загально-середня освіта)	професійна (професійно-технічна освіта)	вища освіта (бакалавр)	повна вища освіта

1.7. Який був Ваш трудовий статус перед приїздом в Чехію? (обрати тільки один з варіантів відповіді):

1	працевлаштований/наймана робота
2	ФОП/підприємець
3	декретна відпустка
4	не працевлаштований/-на
5	пенсіонер (пенсія за інвалідністю чи за віком)
6	студент середньої школи
7	студент вищого навчального закладу
8	домогосподар/-ка

1.8. Який Ваш трудовий статус сьогодні в Чехії? (обрати тільки один з варіантів відповіді)

1	працевлаштований/ наймана робота
2	ФОП/підприємець
3	декретна відпустка
4	не працевлаштований/-на
5	пенсіонер (пенсія за інвалідністю чи за віком)
6	студент середньої школи
7	студент вищого навчального закладу
8	домогосподар/-ка

1.9. Спробуйте оцінити рівень життя вашої домогосподарства в Україні до лютого 2022 року порівняно із середнім рівнем життя українського суспільства на той час – Мій рівень життя становив (виберіть лише один із варіантів):

1		2	3	4	5
Найнижчий		Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Найвищи

1.10. Коли Ви приїхав/-ла з України в Чехію? (відмітити, обвести необхідну цифру):

1- До 2022 року:	2021	2020	2019	2018	2017	2016 і довше
2 - У 2022 році:	Січень Липень	Лютий Серпень	Березень Вересень	Квітень Жовтень	Травень Листопад	Червень Грудень

1.11. З кількома близькими членами сім'ї (чоловік/дружина, діти, онуки, батьки - включно батьків чоловіка/дружини, бабусі і дідусі, брати і сестри) Ви наразі перебуваєте в Чехії (незалежно від того живуть вони разом з Вами чи в іншому місті Чехії)? (У кожному рядку таблиці обвести необхідну цифру)**:**

Всього:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 і більше
З того Ваших дітей:	0	1	2	3	4	5	6	7	8		

З того діти віком до 15 років:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	

1.12. Скільки членів вашої родини (дружина, діти, онуки, батьки, включаючи батьків чоловіка/дружини, бабусі, дідусі, брати і сестри) залишаються сьогодні? (У кожному рядку таблиці обвести необхідну цифру)**:**

В Україні:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 і більше
В іншій країні Європейського Союзу (окрім Чехії):	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 і більше
В іншій країні світу:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 і більше

1.13. Вкажіть чи перед приїздом в Чехію у Вас був в Чехії контакт на когось (Обрати тільки один з варіантів відповіді – ті найважливіші контакти):

1	2	3	4
У мене вже були в Чехії члени сім'ї	У мене вже були в Чехії друзі і знайомі з України	У мене вже були в Чехії друзі і знайомі з Чехії	Жодних контактів в Чехії до приїзду в мене не було

1.14. Якщо перед приїздом в Чехію у Вас вже був контакт, вкажіть, на скільки Вам допомогли з Вашим приїздом (обрати тільки один з варіантів відповіді):

1	2	3	4
Зовсім не допомогли або дуже мало допомогли	Трохи допомогли	Дуже допомогли	Перед приїздом в Чехію у мене не було жодних контактів

1.15. На скільки сильну прихільність ви відчуваєте до свого (У кожному рядку виберіть тільки один з варіантів відповіді):

	Сильну відданість	Досить віддани/-на	Не велику відданість	Взагалі ніякої відданості
Колишнього місця проживання в Україні (села/міста):	1	2	3	4
Регіону України, де Ви мали постійне проживання (див. Також і питання 1.2.):	1	2	3	4
України, як країни:	1	2	3	4

2. Працевлаштування

2.1. У яку з перерахований сфер Ви б віднесли своє останнє місце роботи, на якому Ви працювали до приїзду в Чехію? (*Оберіть тільки одну відповідь, яка найближча до сфери Вашої діяльності, обвести необхідну цифру):*

Керівництво товариств/установ	1
Розробка програмного забезпечення і онлайн послуг (посада у сфері IT)	2
Висококваліфікований працівник технічного спрямування (інженер-конструктор, архітектор-проектант тощо)	3
Висококваліфікований працівник не технічного спрямування (наприклад: економіст, статистик, психолог, працівник відділу кадрів, маркетолог тощо)	4
Лікар, юрист, вчитель тощо	5
Науково-дослідницька діяльність	6
Збройні сили і сили безпеки (поліцейський, пожежник, військовий тощо)	7
Посадові позиції у державних органах чи органах місцевого самоврядування	8
Спеціалізовані виробничі та ремісничі посади, ремонтники	9
Обслуговування транспортних засобів, логістика (водій, працівник складу тощо)	10
Допоміжна чи не кваліфікована робоча сила	11
Медичний не лікарський персонал (медична сестра/медична сестра реабілітації, доглядальниця, дієтолог, стоматологічний інструментарій тощо)	12
Працівник у сфері соціальних послуг (піклувальник тощо)	13
Догляд за дітьми і виховання дітей дошкільного віку (вихователь, асистент, вчитель дитячого садка тощо)	14
Робота за прилавком, на рецепції (банк, пошта, секретар, секретар у приймальні, касир, продавець тощо)	15
Комерційна діяльність	16
Працівник у сфері послуг (туризм, гастрономія, перукар, тренер, бібліотекар тощо)	17
Діяльність у сфері мистецтва	18
Не працював/-ла.	19
Не знаю/Не хочу відповідати.	99

2.2. Опишіть детальніше свої трудові обов'язки, професію (наприклад водій трактору у сільськогосподарському підприємстві, вчитель середньоосвітнього навчального закладу, менеджер малого товариства, що виготовляло жалюзі...):

.....
.....

2.3. З наступних варіантів оберіть один, що найбільше відповідає вашій актуальній ситуації з погляду працевлаштування (включаючи ймовірність підприємницької діяльності):

1	В Чехії маю відповідне працевлаштування і поки що (протягом наступних місяців) зміни не планую
2	В Чехії працюю, але хочу змінити посаду
3	Наразі не працюю, але активно намагаюся знайти роботу
4	Наразі не працюю і поки що (протягом наступних місяців) не планую працевлаштуватися
5	Інше (вказати): .....

2.4. Якщо Ви працюєте, у яку сферу Ви б віднесли свою актуальну посаду, на якій Ви працюєте в Чехії?
(Оберіть тільки одну відповідь, яка найближча до сфери Вашої діяльності. Тільки у випадку, що Ви на сьогодні працюєте в Чехії):

Керівництво товариств/установ	1
Розробка програмного забезпечення і онлайн послуг (посада у сфері IT)	2
Висококваліфікований працівник технічного спрямування (інженер-конструктор, архітектор-проектант...)	3
Висококваліфікований працівник не технічного спрямування (наприклад: економіст, статистик, психолог, працівник відділу кадрів, маркетолог тощо)	4
Лікар, юрист, вчитель тощо	5
Науково-дослідницька діяльність	6
Збройні сили і сили безпеки (поліцейський, пожежник, військовий тощо)	7
Посадові позиції у державних органах чи органах місцевого самоврядування	8
Спеціалізовані виробничі та ремісничі посади, ремонтники	9
Обслуговування транспортних засобів, логістика (водій, працівник складу тощо)	10
Допоміжна чи не кваліфікована робоча сила	11
Медичний не лікарський персонал (медична сестра/медична сестра реабілітації, доглядальниця, дієтолог, стоматологічний інструментарій тощо)	12

Працівник у сфері соціальних послуг (піклувальник тощо)	13
Догляд за дітьми і виховання дітей дошкільного віку (вихователь, асистент, вчитель дитячого садка …)	14
Робота за прилавком, на рецепції (банк, пошта, секретар, секретар у приймальні, касир, продавець тощо)	15
Комерційна діяльність	16
Працівник у сфері послуг (туризм, гастрономія, перукар, тренер, бібліотекар тощо)	17
Діяльність у сфері мистецтва	18
Не працював/-ла.	19
Не знаю/Не хочу відповідати.	99

2.5. Якщо ви працюєте в Чеській Республіці або працювали принаймні 2 місяці, будь ласка, вкажіть нижче місяць, у якому ви почали свою першу роботу (принаймні 50% повний робочий день) після прибуття з України у 2022 році (обвести вибраний варіант) :

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень

2.6. Якщо Ви на сьогодні працюєте, опишіть детальніше свої трудові обов'язки, професію (наприклад водій трактору у сільськогосподарському підприємстві, вчитель середньої школи, менеджер малого товариства, що виготовляє жалюзі …):

……

……

2.7. Якщо Ви на сьогодні працюєте, вкажіть обсяг зайнятості (частку працездатності вкажіть у десятках %, обвести необхідну цифру):

Робоча ставка (%) :	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

2.8. Якщо Ви на сьогодні не працюєте, вкажіть головні причини обравши один з варіантів, який найкраще описує Вашу ситуацію. Якщо Ви працюєте, обрати останній варіант (обвести необхідну цифру).

1	Знаходжуся в активному пошуку роботи, але поки що нічого знайти не вдалося
2	Знаходжуся в активному пошуку роботи, але поки що я знайшов/-ла роботу, яку я не зміг/змогла чи не хотіла виконувати
3	Почну працювати після виконання всіх необхідним кваліфікаційних умов, які наразі активно намагаюся виконати (наприклад: професійні іспити, необхідність іспиту із знання мови тощо)
4	Піклуюся про сім'ю і ведення домогосподарства, не маю часу працювати
5	В Чехії не планую перебувати довший час, тому роботу не шукаю

6	Я забезпечений/-на, тому працювати немає необхідності
7	Інші причини (коротко описати): .....
8	Я працевлаштований/-на (включно підприємницької діяльності)

2.9. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Моя сім'я і близьке оточення очікують від мене, що я працюватиму в Чехії» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

2.10. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Люди, що приїжджають з України в Чехію, мали б якнайшвидше знайти тут роботу» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

2.11. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Знайти відповідне до моїх знань місце роботи було для мене в Чехії складно» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

3. Знання мов

3.1. Який у Вас наразі рівень знання чеської мови? (обрати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Чеську взагалі не знаю
2	Знаю деякі слова і словосполучення (A1)
3	Складу кілька речень і прості зрозумію (A2)
4	Спілкуюся у буденних ситуаціях і розумію тексти (B1)
5	Вмію вільно спілкуватися і писати (B2+)

3.2. Ви намагаєтеся цілеспрямовано покращувати своє знання чеської мови? (обрати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Так, приймаю участь у регулярних курсах чеської мови (особисто чи онлайн)
2	Так, намагаюся вивчати чеську мову активним самовивченням
3	Ні, цілеспрямовано чеську не вивчаю, оскільки розумію на достатньому рівні
4	Ні, цілеспрямовано чеську мову поки що не вивчаю, але планую у майбутньому
5	Ні, цілеспрямовано чеську мову поки що не вивчаю, оскільки чеську мову мені не потрібно

3.3. Спробуйте вказати скільки годин на тиждень Ви приділяєте цілеспрямованому вивченню чеської мови (в межах організованого навчання чи самостійно)? (обрати приблизну кількість годин цілеспрямованої підготовки на тиждень (обрати тільки один варіант відповіді, обвести необхідну цифру):

1	2	3	4	5	6	7
0 годин	2 чи менше	2-5 годин	5-10 часов	10-15 годин	15-20 годин	Більше ніж 20

3.4. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Люди у моєму оточенні від мене очікують, що я добре вивчу чеську мову» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

3.5. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Люди, що приїжджають з України в Чехію, мали б якнайшвидше вивчити чеську мову» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

3.6. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Добре вивчити чеську мову для мене буде складно» (вказати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

3.7. Із запропонованих варіантів оберіть максимально 2, що найбільше перешкоджають Вам цілеспрямовано вивчати чеську мову в Чехії (обвести необхідну цифру):

1	Мені не потрібно цілеспрямовано готуватися, я володію чеською на достатньому рівні
2	Мені не потрібно цілеспрямовано готуватися, чеську поступово вивчаю через необхідність щоденного спілкування
3	Жодних виразних перешкод для вивчення мови в мене немає
4	Для цілеспрямованого вивчення чеської мови в мене немає достатньо часу
5	Для цілеспрямованого вивчення чеської мови у мене недостатньо коштів
6	В мене немає достатньо інформації щодо можливостей цілеспрямованого вивчення чеської мови
7	В мене немає достатньо можливостей (наприклад: недостатня пропозиція курсів у місці проживання)
8	Інше (коротко описати): .....

3.8. Якими мовами, окрім чеської й української, і на якому рівні Ви володієте? (Оберіть максимально дійсне, обвести необхідні цифри):

Мова	Не вмію жодної	Знаю деякі слова і словосполучення (A1)	Складу кілька речень і прості зрозумію (A2)	Спілкуюся у буденних ситуаціях і розумію тексти (B1)	Вмію вільно спілкуватися і писати (B2+)	Я носій мови (C1/C2)
Англійська	1	2	3	4	5	6
Російська	1	2	3	4	5	6
Німецька	1	2	3	4	5	6
Інша мова - вказати яка:	1	2	3	4	5	6
Інша мова - вказати яка:	1	2	3	4	5	6
Інша мова - вказати яка:	1	2	3	4	5	6

4. Повернення в Україну

4.1. Ви плануєте повернутися в Україну, як тільки це стане можливим? (обрати тільки один з варіантів відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Звичайно так	2	Напевно так	3	Напевно ні	4	Звичайно ні

4.2. У залежності від відповіді на попереднє питання, коротко зазначити основні причини/причину, чому Ви хочете чи не хочете повернутися:

.....
.....

4.3. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Моя сім'я очікує, що як тільки це стане можливим, ми повернемося в Україну» (обрати тільки один варіант відповіді, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

4.4. Вказати, на скільки ви згодні з таким твердженням: «Біженці з України, які проживають у Чехії, повинні бути зобов'язані якнайшвидше повернутися в Україну» (виберіть лише одну із запропонованих відповідей, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

4.5. Вказати, на скільки погоджуєтеся з наступним ствердженням: «Повернення в Україну, коли це стане можливим, для мене буде складним» (обрати тільки одну відповідь, обвести необхідну цифру):

1	Погоджуюся	2	Скоріше погоджуюся	3	Скоріше не погоджуюся	4	Не погоджуюся	5	Не знаю

4.6. Зазначити щонайменше 2 перешкоди, які Вам ускладнять повернення в Україну після завершення війни:

.....
.....

4.7. Зазначити щонайменше 2 основні речі, які б на Вашу думку полегшили Ваше повернення в Україну після завершення війни:

.....
.....

5. Задоволеність життям і якість життя

5.1. Спробуйте оцінити всі обставини і вкажіть, наскільки Ви задоволений/-на зі своїм сьогоднішнім життям - оцініть по шкалі від 1 - дуже задоволений до 10 - вкрай незадоволений (обведіть одну цифру):

дуже задоволений вкрай незадоволений

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5.2. Не дивлячись на всі труднощі, пов'язані з Вашим від'їздом з України і відносно короткий досвід проживання в Чехії, спробуйте оцінити якість Вашого життя в Чехії - оцініть по шкалі від 1 - дуже задоволений до 10 - вкрай незадоволений (обведіть одну цифру):

дуже задоволений вкрай незадоволений

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Особистість та її риси

6.1. Наскільки правдиві наступні ствердження для Вашої особистості? Оберіть один з варіантів (від 1 до 5) обведіть необхідну цифру у кожному рядку, де:

Я бачу себе, як людину...	*Принципово не погоджуюся*	*Скоріше не погоджуюся*	*і погоджуюся і не погоджуюся*	*Скоріше погоджуюся*	*Принципово погоджуюся*
.... стриману	1	2	3	4	5
.... зазвичай довірливу	1	2	3	4	5
.... що схиляється до лінощів	1	2	3	4	5
.... розслаблену, яка добре справляється зі стресом	1	2	3	4	5
.... , яка не занадто цікавиться мистецтвом	1	2	3	4	5
.... приятельську, комунікабельну	1	2	3	4	5
...., що схиляється відшукувати в інших помилки	1	2	3	4	5
...., яка виконує свою роботу ретельно	1	2	3	4	5
.... , що легко почне нервуватися	1	2	3	4	5
...., що має живу уяву	1	2	3	4	5

Дослідження проходитиме і в наступних місяцях. Ми будемо раді, якщо Ви будете зацікавлений/-на знову прийняти участь і десь за пів року заповнити подібний опитувальник. У такому випадку ми Вам запропонуємо винагороду у розмірі 200,- чеських крон. Щоб ми могли з Вами зв'язатися у майбутньому, вкажіть, будь ласка, адресу електронної пошти (надаємо перевагу), якщо у Вас такої немає, то номер телефону.

Адреса електронної пошти: .....

ческий номер телефону: .....

український номер телефону: .....

Дякуємо за співпрацю!

АНКЕТИРОВАНИЕ БЕЖЕНЦЕВ, ПРИЕХАВШИХ В ЧЕХИЮ ИЗ УКРАИНЫ

Настоящее анкетирование посвящено исследованию трех важных областей интеграции и миграции в общество беженцев, приехавших в Чехию из Украины по причине войны: трудоустройство, знание языка и проблематика возврата в Украину. Исследование будет способствовать более глубокому пониманию процессов интеграции и миграции. Мы надеемся, что по результатам исследования можно будет дать конкретные рекомендации, которые в будущем помогут улучшить процесс интеграции иностранцев в Чехии, причем как самим беженцам, так и субъектам, занимающимся процессом интеграции (государственным учреждениям и неправительственному сектору). Данные собираются организацией Slovo 21. Их оценку будут осуществлять социальные географы, работники факультета Естествознания Карлова Университета.

Заполнение анкеты является добровольным и занимает примерно 30 минут. Пожалуйста, отвечайте на все вопросы искренне и правдиво.

Мы защищаем ваши персональные данные в соответствии с законом. При оценке и использовании полученной информации мы гарантируем анонимность (ваши личные данные не будут раскрыты никому и нигде, в анкете не требуется указывать свое имя или фамилию).
Заполнив анкету:

а) вы даете согласие на обработку персональных данных, которые вы вводите в приложенной анкете,

б) подтвердите, что вы:

а. были проинформированы об условиях обработки персональных данных для научных исследований,

б. решили сделать это добровольно,

в. подробная информация об этом использовании была четко объяснена,

г. имели возможность задать дополнительные вопросы, и на них были даны ответы.

Благодарим за сотрудничество.

Душан Дрбоглав, Йозеф Новотный

drbohlav@natur.cuni.cz, josef.novotny@natur.cuni.cz

Менеджер персональных данных:
Кафедра социальной географии и регионального развития, Факультет естественных наук, Карлов университет
Альбертова 6, 12800, Прага 2, ksgrrsek@natur.cuni.cz, тел.: 221 951 389.

Контакт по вопросам защиты персональных данных - gdpr@natur.cuni.cz

Место заполнения анкеты: ……

Дата и время заполнения анкеты: ……

1. Демографические, социально-экономические и миграционные характеристики

1.1. Пол: мужской/женский

1.2. Возраст (в годах): ……

1.3. Ваше текущее место жительства в Чехии: Название населенного пункта, города: ……

1.4. В каком регионе Украины Вы проживали перед приездом в Чехию? (Выберите один ответ. Если члены Вашей семьи жили в разных регионах, то выберите регион, где проживало большинство членов Вашей семьи):

1	город Киев	10	Киевская область	19	Тернопольская область
2	Винницкая область	11	Кировоградская область	20	Харьковская область
3	Волынская область	12	Луганская область	21	Херсонская область
4	Днепропетровская область	13	Львовская область	22	Хмельницкая область
5	Донецкая область	14	Николаевская область	23	Черкасская область
6	Житомирская область	15	Одесская область	24	Черновицкая область
7	Закарпатская область	16	Полтавская область	25	Черниговская область
8	Запорожская область	17	Ровенская область	26	Автономная Респ. Крым
9	Ивано-Франковская область	18	Сумская область	27	За границами Украины

1.5. Семейное положение:

1	2	3	4	5
замужем/женат	свободна/свободен	разведен/разведена	вдова/вдовец	живу с партнером/ партнершей

1.6. Каков самый высокий уровень полученного Вами образования? (Выберите один из предложенных вариантов):

1	2	3	4	5	6
нет образования	не полное среднее образование	полное среднее образование	профессиональное образование (профессионально-техническое образ.)	не полное высшее образование (бакалавр)	полное высшее образование

1.7. Каким был Ваш трудовой статус в Украине перед приездом в Чехию? (Выберите один из предложенных вариантов):

1	трудоустройство/занятость по найму
2	самозанятое физическое лицо/ предприниматель
3	отпуск по беременности и родам/отпуск по уходу за ребенком
4	не трудоустроен(а)
5	на пенсии (по инвалидности или по возрасту)
6	ученик/ученица старших классов (10-11)
7	студент(ка) высшего учебного заведения
8	ведение домашнего хозяйства

1.8. Каков сейчас Ваш трудовой статус в Чехии? (Выберите один из предложенных вариантов):

1	трудоустройство/занятость по найму
2	самозанятое физическое лицо/ предприниматель
3	отпуск по беременности и родам/отпуск по уходу за ребенком
4	не трудоустроен(а)
5	на пенсии (по инвалидности или по возрасту)
6	ученик/ученица старших классов (10-11)
7	студент(ка) высшего учебного заведения
8	ведение домашнего хозяйства

1.9. Как Вы оцениваете Ваш уровень жизни в Украине до февраля 2022 года в сравнении со средним доходом в Украине в то время? Мой уровень жизни был (Выберите один из предложенных вариантов):

1	2	3	4	5
намного ниже среднего	ниже среднего	средний	выше среднего	намного выше среднего

1.10. Когда Вы приехали из Украины в Чехию? (Выберите подходящее, обведите кружком):

1 - ранее 2022 года:	2021	2020	2019	2018	2017	2016 или ранее
2 - в 2022 году:	январь июль	февраль август	март сентябрь	апрель октябрь	май ноябрь	июнь декабрь

1.11. Сколько близких членов семьи (муж/жена, дети, внуки, родители, включая родителей мужа/жены, бабушки/дедушки, братья/сестры) в настоящее время находятся с Вами в Чехии (живут с Вами или в другом месте в Чехии)? (в каждой строке таблицы обведите кружком подходящее число):

Всего:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 и более
Из них Ваши дети:	0	1	2	3	4	5	6	7	8		
Из них дети младше 15	0	1	2	3	4	5	6	7	8		

лет:	

1.12. Сколько Ваших близких членов семьи (муж/жена, дети, внуки, родители, включая родителей мужа/жены, бабушки/дедушки, братья/сестры) в настоящее время находятся (в каждой строке таблицы обведите кружком подходящее число):

в Украине:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 и более
в другой стране Евросоюза (кроме Чехии):	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 и более
в другой стране мира:	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 и более

1.13. **Укажите, были ли у Вас знакомые в Чехии до того, как Вы сюда приехали** (выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	2	3	4
У меня в Чехии были родственники	У меня в Чехии были друзья и знакомые из Украины	У меня в Чехии были друзья и знакомые из Чехии	У меня не было знакомых в Чехии до того, как я сюда приехал(а)

1.14. Если у Вас в Чехии были знакомые до того, как Вы сюда приехали, укажите, помогли ли они Вам после приезда в Чехию (выберите один из предложенных вариантов):

1	2	3	4
Совсем не помогли или оказали помощь в минимальном объеме	Немного помогли	Очень помогли	У меня не было знакомых в Чехии до того, как я сюда приехал(а)

1.15 В какой степени Вы чувствуете привязанность к (в каждой строке выберите один из предложенных вариантов):

	Сильная привязанность	Средняя привязанность	Слабая привязанность	Вообще не чувствую привязанность
Бывшему месту жительства в Украине (населенному пункту /городу):	1	2	3	4
Региону Украины, где Вы постоянно проживали (см. вопрос 1.2.):	1	2	3	4
Украине как государству:	1	2	3	4

2. Трудоустройство

2.1. К какой из следующих областей относилось место Вашей последней работы перед отъездом из Украины?

(Выберите один вариант, наиболее точно отражающий содержание Вашей работы, обведите кружком подходящее число):

Управление компаниями/организациями	1
Разработка ПО и онлайн услуги (работа в IT)	2
Специалист высокой квалификации технической профессии (инженер, проектировщик и т. п.)	3
Специалист нетехнической профессии (например, экономист, статистик, психолог, работник отдела кадров, маркетолог и т. п.)	4
Врач, юрист, учитель и т. п.	5
Научно-исследовательская деятельность	6
Вооруженные силы и служба безопасности (полиция, пожарные, военные и т. д.)	7
Административные должности в государственных учреждениях и органах местного самоуправления	8
Специализированный производственный персонал и ремесленные специальности, ремонтники	9
Водитель транспортного средства, логистика (водитель, работник склада и т. д.)	10
Вспомогательный персонал или неквалифицированный рабочий	11
Средний и младший медицинский персонал (медсестра/медсестра по реабилитации, санитар(ка), консультант по питанию, ассистент стоматолога и т. д.)	12
Социальные службы (социальный помощник и т. д.)	13
Уход за детьми и педагогическая деятельность в дошкольных учреждениях (воспитатель, ассистент, воспитатель детского сада и т. д.)	14
Консультант, администратор (банк, почта, рецепция, прием документов, кассир, продавец и т. д.)	15
Коммерческая деятельность	16
Оказание услуг (туризм, гастрономия, парикмахерские услуги, тренер, библиотекарь и т. д.)	17
Творческая деятельность	18
Я не работал(а)	19
Не знаю/Не хочу отвечать	99

2.2. Опишите Вашу работу/профессию более подробно (например, тракторист на сельхозпредприятии, учитель старших классов, менеджер в небольшой фирме по производству жалюзи и т. д.):

.....
.....

2.3. Выберите один из предложенных вариантов, который больше всего соответствует Вашему текущему положению в плане трудоустройства (включая занятие предпринимательской деятельностью, обведите кружком подходящее число):

1	У меня есть работа в Чехии, и в ближайшее время (в течение следующих месяцев) я не планирую ее менять
2	У меня есть работа в Чехии, но я хочу ее поменять.
3	Сейчас я не работаю, но я активно ищу возможности трудоустройства
4	Сейчас я не работаю, и в ближайшем будущем (в течение следующих месяцев) я не планирую искать работу
5	Иное (опишите): .....

2.4. Если Вы сейчас работаете, то к какой из следующих областей Вы можете отнести работу, которую Вы делаете в Чехии? *(Выберите один вариант, наиболее точно отражающий содержание Вашей работы, обведите кружком подходящее число) Отвечайте только если в настоящее время Вы работаете в Чехии:*

Управление компаниями/организациями	1
Разработка ПО и онлайн услуги (работа в IT)	2
Специалист высокой квалификации технической профессии (инженер, проектировщик и т. п.)	3
Специалист нетехнической профессии (например, экономист, статистик, психолог, работник отдела кадров, маркетолог и т. п.)	4
Врач, юрист, учитель и т. п.	5
Научно-исследовательская деятельность	6
Вооруженные силы и служба безопасности (полиция, пожарные, военные и т. д.)	7
Административные должности в государственных учреждениях и органах местного самоуправления	8
Специализированный производственный персонал и ремесленные специальности, ремонтники	9
Водитель транспортного средства, логистика (водитель, работник склада и т. д.)	10

Вспомогательный персонал или неквалифицированный рабочий	11
Средний и младший медицинский персонал (медсестра/медсестра по реабилитации, санитар(ка), консультант по питанию, ассистент стоматолога и т. д.)	12
Социальные службы (социальный помощник и т. д.)	13
Уход за детьми и педагогическая деятельность в дошкольных учреждениях (воспитатель, ассистент, воспитатель детского сада и т. д.)	14
Консультант, администратор (банк, почта, рецепция, прием документов, кассир, продавец и т. д.)	15
Коммерческая деятельность	16
Оказание услуг (туризм, гастрономия, парикмахерские услуги, тренер, библиотекарь и т. д.)	17
Творческая деятельность	18
Я не работал(а)	19
Не знаю/Не хочу отвечать	99

2.5. Если вы работаете или работали в Чешской Республике не менее 2 месяцев, укажите ниже месяц, в котором вы приступили к своей первой работе (не менее 50% рабочего времени) после приезда из Украины в 2022 году (обведите кружком подходящий месяц) :

Январь	Февраль	Март	Апрель	Май	Июнь
Июль	Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь

2.6. Если в настоящее время Вы работаете, опишите Вашу работу/профессию более подробно (например, тракторист на сельхозпредприятии, учитель старших классов, менеджер в небольшой фирме по производству жалюзи и т. д.):

.....
.....

2. 7. Если в настоящее время Вы работаете, укажите, на какую ставку (отметьте степень занятости в десятках %, обведите кружком подходящее число):

Степень занятости (%) :	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

2.8. Если в настоящее время Вы не работаете, укажите причину, выбрав один из следующих вариантов, который больше всего соответствует Вашей ситуации (обведите кружком подходящее число). Если в настоящее время Вы работаете, выберите последний вариант:

1	Я активно ищу работу, но пока что у меня не получилось ее найти

2	Я активно ищу работу, но пока что у меня получилось найти только такую работу, которую я не хотел(а) или не мог(ла) делать
3	Я начну работать, когда буду соответствовать определенным квалификационным требованиям, которые я в настоящее время активно стараюсь выполнить (например, профессиональный экзамен, экзамен на знание иностранного языка и т. д.)
4	Я забочусь о семье и веду домашнее хозяйство, у меня нет времени на работу
5	Я не планирую долго оставаться в Чехии, поэтому я не ищу работу
6	У меня есть финансовые средства, поэтому мне не нужно работать
7	Другие причины (коротко опишите): .....
8	В настоящее время я работаю (веду предпринимательскую деятельность)

2.9. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Моя семья и близкое окружение ждут от меня, что я буду работать в Чехии» (Выберите один из предложенных вариантов ответа, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

2.10. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Люди, приезжающие из Украины в Чехию, прежде всего должны здесь найти работу» (Выберите один из предложенных вариантов ответа, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

2.11. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Мне было/будет трудно найти в Чехии подходящую работу» (Выберите один из предложенных вариантов ответа, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

3. Знание языка

3.1. Каков Ваш уровень владения чешским языком в настоящее время? (Выберите один из предложенных вариантов ответа, обведите кружком подходящее число):

1	Я совсем не знаю чешский
2	Я знаю несколько слов и выражений (A1)
3	Я понимаю простую речь и могу составить несколько предложений (A2)
4	Я могу говорить на повседневные темы и понимаю текст (B1)
5	Я бегло говорю и умею писать (B2+)

3.2. Стремитесь ли Вы улучшить свое знание чешского языка? (Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	Да, я занимаюсь чешским на курсах (очно или онлайн)
2	Да, я пытаюсь самостоятельно изучать чешский
3	Нет, я не занимаюсь изучением чешского, поскольку уже владею им в достаточной степени
4	Нет, пока что я не изучаю чешский, но планирую заняться этим в будущем
5	Нет, пока что я не изучаю чешский, потому что чешский язык мне не понадобится.

3.3. Сколько приблизительно часов в неделю Вы посвящаете изучению чешского языка (на курсах или самостоятельно)? (Отметьте примерное количество часов в неделю. Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	2	3	4	5	6	7
0 часов	2 или менее	2-5 часов	5-10 часов	10-15 часов	15-20 часов	более 20

3.4. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Мое окружение ждет от меня, что я хорошо буду знать чешский» (Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

3.5. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Люди, приезжающие в Чехию из Украины, должны как можно быстрее выучить чешский» (Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

3.6. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Выучить чешский на хорошем уровне мне было/будет трудно» (Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

3.7. Из предложенных вариантов выберите максимум 2, которые лучше всего описывают основные препятствия, мешающие Вам изучать чешский язык в Чехии (обведите кружком подходящее число):

1	Мне не нужно учить чешский, я владею им в достаточной степени
2	Мне не нужно специально учить чешский, так как я постепенно выучу его при повседневном общении
3	У меня нет серьезных препятствий для изучения чешского языка
4	У меня нет времени для систематического изучения чешского языка

5	У меня не достаточных финансовых средств для изучения чешского языка
6	У меня нет информации о возможностях изучения чешского языка
7	У меня нет возможности (например, там, где Вы живете, нет достаточного количества предложений курсов чешского языка)
8	Иное (коротко опишите): .....

3.8. Какими из следующих языков кроме чешского и украинского Вы владеете? *(Выберите уровень владения языком, обведите кружком подходящее число):*

Язык	Вообще не знаю	Я знаю несколько слов и выражений (A1)	Я понимаю простую речь и могу составить несколько предложений (A2)	Я могу говорить на повседневные темы и понимаю текст (B1)	Я бегло говорю и умею писать (B2+)	Носитель языка (C1/C2)
Английский	1	2	3	4	5	6
Русский	1	2	3	4	5	6
Немецкий	1	2	3	4	5	6
Другой язык - какой	1	2	3	4	5	6
Другой язык - какой	1	2	3	4	5	6
Другой язык - какой	1	2	3	4	5	6

4. Возврат в Украину

4.1. Планируете ли Вы вернуться в Украину, как только это станет возможно? (Выберите один из предложенных вариантов, обведите кружком подходящее число):

1	Конечно да	2	Скорее да	3	Скорее нет	4	Конечно нет

4.2. В зависимости от ответа на предыдущий вопрос, коротко опишите основные причины, по которым Вы планируете или не планируете вернуться:

.....
.....

4.3. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Моя семья ожидает, что я вернусь обратно в Украину, как только это будет возможно» (Выберите один из предложенных ответов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

4.4. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Беженцы из Украины, находящиеся в Чехии, должны вернуться в Украину, как только это станет возможно» (Выберите один из предложенных ответов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

4.5. Укажите, насколько Вы согласны со следующим утверждением: «Вернуться в Украину, когда это станет возможно, будет для меня довольно сложно» (Выберите один из предложенных ответов, обведите кружком подходящее число):

1	Согласен/ согласна	2	Скорее согласен/согласна	3	Скорее не согласен/ не согласна	4	Не согласен/не согласна	5	Понятия не имею

4.6. Укажите минимум 2 основных препятствия, которые, по Вашему мнению, затруднят Вам возврат в Украину после окончания войны:

.....
.....

4. 7. Укажите минимум 2 основных условия, которые, по Вашему мнению, упростят Вам возврат в Украину после окончания войны:

.....
.....

5. Удовлетворенность жизнью и качество жизни

5.1. Попробуйте оценить все обстоятельства и укажите, насколько Вы довольны своей жизнью в настоящий момент - оцените в баллах от 1 (очень доволен/довольна) до 10 (максимально недоволен/недовольна) обведите кружком подходящее число:

очень доволен/довольна — максимально недоволен/недовольна

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5.2. Несмотря на все страдания, связанные с Вашим отъездом из Украины, и относительно короткий опыт проживания в Чехии, попробуйте оценить качество Вашей жизни в Чехии. - оцените в баллах от 1 (очень доволен/довольна) до 10 (максимально недоволен/недовольна) обведите кружком подходящее число:

очень доволен/довольна — максимально недоволен/недовольна

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Личность и ее особенности

6.1. В какой степени следующие утверждения характеризуют Вашу личность? Выберите один вариант (от 1 до 5) обведите кружком подходящее число в каждой строке:

Я оцениваю себя как человека, который ...	*Абсолютно не согласен/ не согласна*	*Скорее не согласен/ не согласна*	*Одновременно согласен/ согласна и не согласен/не согласна*	*Скорее согласен/ согласна*	*Абсолютно согласен/ согласна*
.... сдержанный	1	2	3	4	5
.... обычно доверчивый	1	2	3	4	5
.... имеет склонность лениться	1	2	3	4	5
.... спокойный, хорошо справляется со стрессом	1	2	3	4	5
.... не очень интересуется искусством	1	2	3	4	5
.... общительный, дружелюбный	1	2	3	4	5
.... склонен искать в других недостатки	1	2	3	4	5
.... выполняет свою работу основательно	1	2	3	4	5
.... легко раздражается	1	2	3	4	5
.... имеет живое воображение	1	2	3	4	5

Исследование будет продолжаться и в следующих месяцах. Мы будем рады, если Вы захотите принять в нем участие еще раз и заполнить подобную анкету примерно через полгода. В этом случае Вы получите вознаграждение 200 крон. Для того чтобы мы могли связаться с Вами, укажите, пожалуйста, адрес Вашей электронной почты (предпочтительный способ связи), если у Вас нет электронной почты, то укажите номер телефона.

E-mail: .....

Чешский телефонный номер: .....

Украинский телефонный номер: .....

Благодарим за сотрудничество!